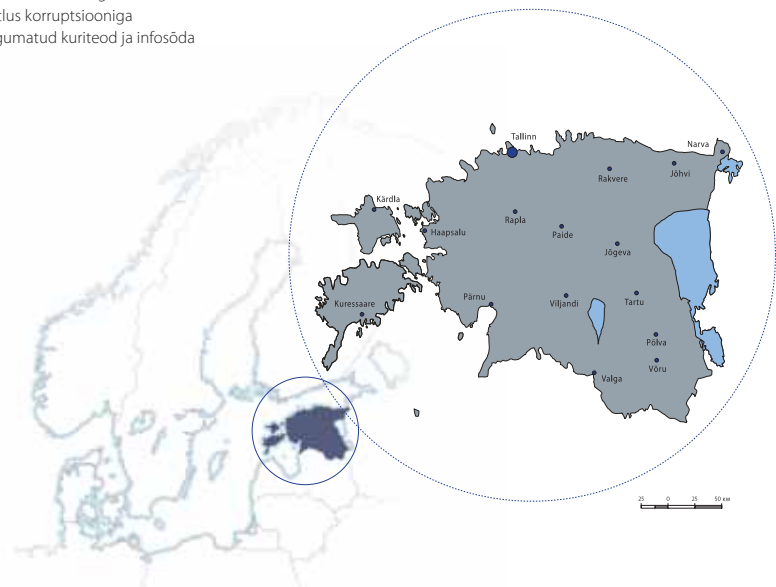


SISUKORD

- Peadirektori eessõna
- Suhted avalikkusega, personal ja koostööpartnerid
- Põhiseadusliku korra kaitse
- * Tõnismäe hauamonument ja massilised tänavakorratused
 - * Venemaa meedia Eesti-vastase infosõja tööriistana
 - * Venemaa äärmuslikud noorteorganisatsioonid
 - * Majandusjulgeolek
 - * Paremäärmuslus
- Vastuluure
- Riigisaladuse kaitse
- Rahvusvahelise terrorismi ennetamine
- * Terrorismi ennetamine
 - * Radikaalse islami leviku tõkestamine
 - * Terrorismi rahastamise tõkestamine
- * Massihävitusrelvade ning strateegiliste või kahese kasutusega kaupade salakaubanduse tõkestamine
- * Ebaseadusliku lõhkeaine käibelt kõrvaldamine
 - * Plahvatuste avastamine
 - * Riiklikul tasemel visiitide ja üleriigilise tähtsusega ürituste turvalisuse tagamine
 - * Kriisireguleerimine
- Võitlus korruptsiooniga
- Aegumatud kuriteod ja infosõda



SUURIM LINN EESTIS (maanteed mööda, km)

Linn	Elanike arv 01.01.2007	Kaugus Tallinnast
Tallinn	396 852	-
Tartu	101 965	185
Narva	66 712	212
Kohtla-Järve	45 399	156
Pärnu	44 074	129
Viljandi	20 190	159

RAHVASTIKU KOOSSEIS

Rahvus	%
Eestlased	68
Venelased	26
Ukrainlased	2
Teised rahvused	4



PEADIREKTORI EESSÖNA

Austatud lugeja,

Hoid käes järjekordset aastaraamatut, mis seekord ilmus Kaitsepolitsei ameti 15. aastapäevaks. 18. juuni 1993 on päev, mil 1991. aastal Politseiameti büroona loodud kaitsepolitsei omandas iseseisva ameti staatuse.

Ka Kaitsepolitseiameti aastaraamat tähistab käesoleval aastal oma ilmumise esimest juubelit – 10. aastapäeva. Sarnaselt eelnevatega annab ka see huvilistele lühülevaate meie tööst Eesti Vabariigi põhiseadusliku korra ja julgeoleku tagamisel – seekord sündmusterohkel 2007. aastal.

Nii 2007. aasta kui ka kogu Eesti Vabariigi taasiseseisvusaja suuri-maks ohuks riigi julgeolekule olid aprillis Tallinnas ja Ida-Virumaal Venemaa õhutusel organiseeritud massilised tänavarahutused ning nende järgnenud küberrünnakud. Eelnevalt levitati Internetis Eestis toimuva kohta valeinformatsiooni ja riigivastaseid üleskutseid. Eesti Vabariigi iseseisvuse ja sõltumatuse vägivaldsele muutmisele suunatud üleskutse üheks autoriks osutus Venemaa elanik, kelle osas Venemaa prokuratuur keeldus meile õigusabi osutamast. Eesti riik ja sisejulgeoleku struktuurid tegutsesid rangelt seaduslikkusele tuginedes, kuid otsustavalt ja jõuliselt.

2007. aasta aprillisündmused ja Venemaa agressiivne reageerimine iseseisva demokraatliku Eesti rahvusvahelise õiguse põhimõtete kohaselt seaduslikult vastu võetud otsustele panid mõlema ja tegutsema paljud inimesed nii Eestis kui ka väljaspool Eestit. Hea oli seejuures tunda kõigi demokraatlike riikide ja rahvusvaheliste orga-nisatsioonide toetust. Kuigi mõjutustegevus “lähivälismaal” (eriti Eestis) kuulub jätkuvalt Venemaa prioriteetsete suundade hulka, edastati aprillisündmustega seoses Eestist ja meie liitlastelt Venemaa impeeriumi-ihalejatele selge sõnum, et demokraatlik maailm on ühtne ja iseseisvate riikide vastane tegevus saab väärilise vastulöögi. Massiliste korratuste organiseerimises on süüdistused esitatud neljale isikule. Õigusriigile iseloomulikult annab nende tegevusele hinnangu kohus.

Venemaa püüded valeinformatsiooni levitamise ja Eesti-vastase propaganda-tegevusega mõjutada Eesti venekeelseid elanikke ei saavutanud oodatud tulemust. Moskva kõikvõimalikust toetusest hoolimata ei suutnud äärmuslikult meelestatud Andrei Zarenkovi juhitud Konstitutsioonierakond parlamendivalimistel isegi riigi finantseerimise tagamiseks 1% häälest koguda. Välise mõjutustegevusega püüti luua maailmale Eestis toimuvast negatiivset fooni. Venemaal endas toimus ka riigisisene mõjutamine, mille peaeesmärgiks oli ja on veel praegugi tavalistele venemaalastele Eestist negatiivse ja vaenuliku kuvandi loomine. Eesti saatkonna piiramine Moskvast, Eesti Moskvas ja Pihkvas paiknevate saatkonnahoonete akende tulistamine ning Eesti suursaadiku füüsiline ründamine Venemaa ajalehe toimetuses demonstreerisid välismaailmale, et ebademokraatlike ühiskondade riiklikult toetatavad äärmuslikud noorteorganisatsioonid võivad oma karistamatust tajudes hakata mingil hetkel kasutama terroristidele omaseid meetodeid.

Informatsiooniühiskonnad on tundlikud küberrünnakutele ning ühiskonna infosüsteemide haavatavus on saanud oluliseks riikliku julgeoleku küsimuseks. Eesti tunnetas Venemaalt alguse saanud mastaapseid rünnakuid 2007.a. aprillis ja mais. Sellised rünnakud võivad olla organiseeritud erinevate jõudude poolt – äärmuslased, terroristid, organiseeritud kurjategijad ning poliitilisest propagandast mõjutatud-õhutatud grupid. Infoturbe tõhustamine siseriiklikult ja eelkõige rahvusvaheliselt on kindlasti üks väljakutse, mille lahendamisse kaasatakse üha rohkem erinevaid partnereid ja ressursse.

Erinevalt Lääne-Euroopast on Eestis jätkuvalt madal terrorismioht ning me oleme üks vähemohustatud piirkondi Euroopa Liidus. Sellest hoolimata ei saa ega tohi terrorismivastasele võitlusele vähem tähelepanu pöörata. Terrorismivastase võitluse ennetusmeetmed ja valmisolek ohuolukorras tegutsemiseks on kaitsepolitsei prioriteetne töövaldkond pikaks perioodiks. Koostööpartneritena on meil vajalik teiste riikidega ühiselt hinnata terrorismiohte ning kavandada ühistegutsi terrorismi ärahoidmiseks, terroristide jälgimiseks, elanikkonna ja infrastruktuuri kaitseks. Pommilahvatused on jätkuvalt terroristide tavapäraseimaks ründemeetodiks. Illegaalsed lõhkeained ning illegaalselt käideldavad lõhkeained ja lõhkematerjali lähteaine kemikaalid on elanikkonnale suureks ohuks ning meie preventiivne töö selles osas jätkub.

Kaitsepolitseiameti tegevusvaldkond korruptsiooni piiramisel on laienenud. Vabariigi Valitsus otsustas anda kuue omavalitsuse kõrgemate ametnike korruptsioonijuhtumite kaitsepolitsei menetlusalluvusse. Esimesed kahtlustused ühes maavalitsuses ja ühes omavalitsuses toimunud korruptsioonijuhtumites 2007. aastal on juba esitatud.

Jätkunud on kaitsepolitsei rahvusvaheline koostöö ja infovahetus teiste riikide julgeoleku- ja õiguskaitseorganitega, aga samuti Europoliga. 2007. aastal liitus Eesti Schengeni viisaruumiga, mis annab õiguskaitseorganitele täiendavad võimalused riigi sisejulgeoleku tagamiseks. Euroopa Liidu sisene infovahetus ning selle pidev tõhustamine aitab ennetada ja tõkestada terrorismi ja teisi raskeid kuritegusid ning koordineerida EL-i liikmesriikide ühist vastutegevust.

Eesti sisejulgeoleku seisukohalt on esmatähtis avaliku korra tagamine. Me kõik teame oma põhiõigusi. Eesti riik peab tagama igale isikule võimalused oma põhiõiguste teostamiseks. Kuid oma õiguste realiseerimisel tuleb arvestada teiste isikute õiguste ja teatud piirangutega. Õigustega kaasnevad ka kohustused. Õigus riigi ja seaduse kaitsele tähendab aga eelkõige seda, et kõigepealt peab iga inimene ise olema seadusekulekas. Riigile on antud vastavate seadustega õigus piirata isikute õigusi ja kasutada vajadusel ka sundi elanikkonna turvalisuse, riigi julgeoleku ja avaliku korra tagamiseks ning sellega peavad seaduserikkujad vältimatult arvestama. Me kõik soovime elada turvalises Eestis ning selle heaks saab oma panuse anda igaüks.

Soovin kaitsepolitsei nimel tänada kõiki inimesi ja koostööpartnereid, kes aidanud ühiselt tagada riigi julgeolekut ja elanike turvalisust.

Huvitavat lugemist ja meeldivat koostööd soovides

Aldis Alus
kaitsepolitsei direktor



SUHTED AVALIKKUSEGA, PERSONAL JA KOOSTÖÖPARTNERID

2007. aastal käsitleti kaitsepolitsei tegevust valdavalt objektiivselt ja neutraalselt. Heameel on tõdeda, et ei esinenud juhtumeid, kus ajakirjanikud oleksid kuritarvitanud kaitsepolitsei kommentaare või selgitusi. Kogu teavet on kasutatud riigi julgeoleku seisukohalt vastutustundlikult.

Info edastamine avalikkusele jäi (sarnaselt 2006. aastaga) rohkem konkreetseid sihtrühmi silmas pidades ning toimus erinevate tööühmade- ja gruppide kaudu,

kuhu kaitsepolitseinikud on kaasatud või siis vahetult konkreetsete asutuste, organisatsioonide ja teiste isikutega, kelle kaasabi on vajalik kaitsepolitsei seadusega pandud ülesannete täitmiseks. Kaitsepolitseiamet suhtleb avalikkusega palju, sealhulgas erinevate kohtumiste, konverentside, seminaride ja koosolekute vahendusel.

2007. aastal hakkasid ka ajakirjanikud ja suur osa avalikkusest teadvustama Venemaalt lähtuvaid süstemaatilisi Eesti-



Sportliikud suvepäevad
Viljandimaal Vanaõuel.

Aastalõpupidu Lillepaviljonis.



Aurelv

vastaseid informatsioonid. See seab ka Kaitsepolitseiametile senisest suurema vastutuse ja avaliku ootuse nimetatud rünnakute tõrjumisel ja ennetamisel. Positiivse momendina vajab märkimist juba toimunud ametkondadevahelise koostöö paranemine selles valdkonnas, kuid tõeliselt edukaks informatsioonikutega toimetulekuks on vajalik erinevate vastutavate riigiametnike koolitamine ja teavitustegevuse üleviimine reaktiivselt *ad hoc* tegevuselt proaktiivsele planeeritud tegevusele. Kaitsepolitsei panustas kõnealusesse valdkonda mitmete Eestis ja välismaal peetud analüütiliste ettekannetega 2007. aasta aprilli- ja maikuu informatsioonikutega tagamaadest, olemusest, mõjust ja kaitseabinõudest.

Läbi aastate on stabiilselt aktiivsena püsinud ajakirjanike huvi Kaitsepolitseiameti kriminaalmenetluste suhtes. Rahvusvahelist meediat huvitas 2007. aastal kõige enam kohtusse jõudnud kriminaalasi Arnold Meri genotsiidisüüdistusega, millega seoses kajastati ka paljusid varasemaid, juba jõustunud kohtulahendeid Eestis sooritatud inimsusevastastes kuritegudes. Kuigi kriminaalajade kommenteerimise õigus on uurimisametustel läinud üle prokuratuurile, ei ole kaitsepolitsei seoses julgeolekuohtudega meediapildist kuhugi kadunud. Vastupidi – ameti osakaal 2007. aasta meediakajastustes isegi tõusis, võrreldes eelmise aastaga. Põhjuseks mõistagi kahetsusväärset aprillisündmused: seoses massiliste korratuste tõkestamisega suhtlesid kõik õiguskaitseorganitel tavapärasest tunduvalt tihedamalt avalikkusega.

Massilistest tänavakorratustest ja Tõnismäel paiknenud Punaarmee monumendi teisaldamisest tulenevalt pälvits nii

Eestis kui ka välisriikides tavapärasest tunduvalt rohkem kajastamist "Kaitsepolitsei aastaraamat 2006" – eriti selle põhiseadusliku korra kaitse ja ekstremismivastase võitluse teemad. Ühiskonna ja meedia tagasiside kinnitasid, et Kaitsepolitseiametist lähtuvat suulist ja kirjalikku informatsiooni julgeolekuküsimustes peetakse jätkuvalt usaldusväärseks, professionaalseks ja autoriteetseks.

Traditsioone järgides peeti ka kaitsepolitsei 2007. aasta politseipäeva aktusel heade sõnade ja kingitustega meele kahte riigiametnikku, kelle isiklik panus ja toetus aitasid ühiselt ja edukalt toetada riigi õiguskorda. 12. novembril 2007 autasustati siseministri käskkirja alusel nimelise tulirelvaga Põhja Politseiprefektuuri politseidirektorit Tarmo Miilitsat (Alates 01.01.2008 Politseiameti Liiklusjärelvalve ja korraaitse osakonna politseidirektor). Kaitsepolitsei peadirektori käskkirjaga aga anti kaitsepolitsei teeneteplaat ning kaitsepolitsei teeneteplaat Piirvalveameti teabeosakonna juhile Indrek Jõgile. Niisugune valik ei olnud sündmuste- ja probleemiderohket aastat arvestades sugugi juhuslik. Tänu Tarmo Miilitsale ja tema alluvate professionaalsele, ennastalgavale ja tublile tööle õnnestus aprillikuu massilistest tänavakorratustest tekkinud kriisisituatsioon Tallinnas mõne päevaga lahendada. Hea koostöö ja õigeaegne infovahetus piirivalvaga aga tagas selle, et Venemaa äärmusliku noorteorganisatsiooni "Nasi" katsed massiliselt üle piiri Eestisse tungida ja siin rahvuslikku vaenu külvata täielikult läbi kukkusid.

Kaitsepolitseiameti 2007. aastapari-
mate koostööpartnerite autasustamine
siseministri ja kantsleri osavõtul.

Nimeline tulirelv Põhja Politseiprefektuuri
politseidirektor Tarmo Miilitsale.

Kaitsepolitseiameti teeneteplaat Piirvalve-
ameti teabeosakonna juhile Indrek Jõgile.



VASTULUURE

Vastuluure eesmärgiks oli, on ja jääb Eesti riigi iseseisvuse ja julgeoleku vastu suunatud välismaalt lähtuva tegevuse avastamine, ennetamine ja tõkestamine. Kuigi kaitsepolitsei jälgib vastavalt ressurssidele kõiki Eesti Vabariigi salaja tegutseda üritavaid eriteenistusi, on viimaste aastate põhitähelepanu olnud suunatud kolmele suurele, hästivarustatud ja ambitsioonikale Venemaa eriteenistusele, mis informatsiooni kogumise kõrval tegelevad ka muude ülesannetega, näiteks laiaulatusliku mõjutustegevusega.

Ei ole saladus, et paljude Venemaa välispoliitilistest ambitsioonidest tulenevate riiklike otsuste sünni juures, kus "tööriistadena" kasutatakse kaasmaalasi või majandushoobasid, osalevad suuremal või vähemal määral eriteenistused. Seega ei saa 2007. aasta jooksul vastuluure valdkonnas toimunud arenguid vaadelda

lahus pingestunud ühiskondlikest ja poliitilistest protsessidest ning 2007. aasta aprillisündmustest.

Julgeoleku seisukohalt väärivad tähelepanu "projektid", mis on juba mõnda aega Vene Föderatsiooni eriteenistustes n.ö. riivilitel seisnud: ametliku kakskeelsuse nõue Eestis, 0-kodakondsus, nn. võrdsed õigused (mis sisuliselt tähendab vaba õigust töötada mistahes riigiametis ja ametikohal). Neid nõudmisi on ühel või teisel kujul küll juba möödunud esitatud – viimati näiteks aprillisündmuste ajal Narvas toimunud miitingutel –, kuid jõuliselt pole neid seni veel kasutusele võetud.

Nagu juba 2006. aasta aastaraamatus mainitud, oli Venemaa Välisluureteenistuse (SVR) poliitilise luure mõjutustegevuse põhieesmärgiks 2007. aastal Venemaalt toetatud ja juhitud Konstitutsioonierakonna

esindatuse tagamine märtsis valitud uues Riigikogus. Marionettpartei ei suutnud siiski SVR-i lootusi täita: sellele anti vaid 5464 ehk kõigest 0,9% valijate häälest (kokku käis hääletamas 550 213 inimest). Valimiskünnist ei aidanud ületada isegi terve 2006. aasta jooksul üles puhutud "pronkssõduri" teema. Kaitsepolitsei hinnangul oli Konstitutsioonierakond end Eesti vene valijaskonna silmis märtsiks 2007 juba täielikult diskrediteerinud.

Kahtlemata ei olnud SVR-i eesmärgiks uue partei näol Eesti-vastase viha õhutamise keskust moodustada. Eesmärgiks oli heade positsioonide loomine Riigikogusse, et siis juba parlamendi kaudu sisemiselt ja märksa efektiivsemalt Eesti poliitilisi ja majanduslikke protsesse mõjutada. Praegu on Vene poliitiline luure võtnud juba suuna järgmistele, 2011. aasta parlamendivalimistele. Nähtavasti



eeldatakse, et 2007. aasta aprillisündmuste järgne olukord on hoopis soodsam Venemaa-meelsete jõudude koondamiseks. Luureplaneerijatel on väga hästi teada, et ilma tugeva, parlamendis esindatud Vene-meelse parteita jääb SVR-i mõju Eestis nõrgaks.

Kaitsepolitsei informatsiooni kohaselt olid just Venemaa eriteenistused need, kes õhutasid "pronkssõduri" ümber tekkinud

Aprillirahutuste endi osas võib kaitsepolitsei aga märkida, et hoolimata terve rea Vene luureohvitseride eelnevatest visiitidest Eestisse, seisnes Vene eriteenistuste (nii FSB kui SVR-i) roll 26. ja 27. aprillil pigem sündmuste jälgimises. Kaitsepolitsei ei tuvastatud vägivaldsete sündmuste suunamist Vene eriteenistuste poolt. Ka vene diplomaatide salakohtumised kohalike äärmuslastega (sealhulgas ajakirjanduses kajastatud kohtumine

kasutati nn. puhtaid diplomaate, kellel vastav manipuleerimise ettevalmistus puudub. Kaardridiplomaatide kasutamine eriteenistustele tüüpilistes valdkondades näitab omakorda, et Venemaa eriteenistused ei ole suutnud luua Eestis funktsioneerivat residentuuri.

Venemaa välisluure tegevus pärast aprillisündmusti seisnes peamiselt mõjutustegevuses (julgestamiseks ja õhutamaks kohalikke vene ühendusi aktiivsusele) ning aktiivsed meetmete toetamises. Näitena võib tuua Vene Föderatsiooni Riigiduumade delegatsiooni visiidi Eestisse 30. aprillil ja 1. mail 2007. Delegatsiooni kuulus ka endine Föderaalne Julgeolekuteenistuse (FSB) direktor (juulist 1996 – juulini 1998) erukindralpolkovnik Nikolai Kovaljov, kes oli sisuliselt 6-liikmelise seltskonna tegelik juht.

Tähelepanuväärne oli visiidi juures asjaolu, et FSB ekspealikul N. Kovaljovil olid kaasas Moskvast antud materjalid, mis sisaldasid detaileid plaane/skeeme Tõnismäe territooriumist, kus olid märgitud

Kaitsepolitsei hinnangul diskrediteeris Konstitutsioonierakond end Eesti vene valijaskonna silmis märtsiks 2007 juba täielikult.

vastasseisu pidevat üliemotsionaalset kajastamist Venemaa meedias (see oli üks põhjustest, miks sündmused massilisteks tänavakorratusteks eskaleerusid) ning avaldasid vastuseisu mitmete kõrgetele Vene riigiametnikele, kes olid erinevatel kaalutlustel nõus kuju tsiviliseeritud teisaldamisega.

Tallinna Botaanikaia ei saanud käivitada vallapääsenu hüsteeriat. Samas tuleb veel kord rõhutada SVR-i häid positsioone Venemaa ajakirjanike hulgas, kelle osalemine vaenu õhutamises oli silmapaistev. Vene diplomaatide ja äärmuslaste kohtumised Botaanikaiaas olid väheefektiivsed peamiselt seetõttu, et



Venemaa ja tema kaasmaalaspoliitika: tähtsad mehed Tallinnas kaasmaalaste konverentsi presiidiumis (ülal)

ja ülesrivistatud marionettkujud konverentsi tutvustava brošüüri esikaanel.



lühiviisiidide korras ja diplomaatiliste passidega külastanud arvukalt erinevate Vene eriteenistuste esindajaid, nende hulgas ka mitmeid maailmas tuntud luureohvitseri. Kaitsepolitsei on nende tegevusega Eestis kursis – isegi siis, kui nad tulevad siia vaid päevaks-paariks. Prognoositav on viisavabaduse võimaluste aktiivne ärakasutamine SVR-i huvides ka edaspidi.

Kaitsepolitsei ameti hinnangul on oluline osa diplomaatilise katte all töötavate SVR-i ohvitseride tegevusest ja huvisfäärist Eestis suunatud kohaliku vene kogukonna liitmisele, nende tegevuse suunamisele ja koordineerimisele, samuti mõjutegevusele kogukonna kaudu. Kogukonda püütakse esmalt allutada Moskva diktaadile. Selleks teostatakse aktiivset Eesti-vastast ja Venemaa huvidest lähtuvat mõjutegevust vene kogukonnas, Eesti riigiametnike ja äriühingute esindajate seas ning ka teiste riikide diplomaatide hulgas.

Välisluure peamised töösuunad (informatsioonihange ja aktiivsed meetmed) olid 2007. aastal täheldatavad ka muudes valdkondades peale poliitika, näiteks majanduses ja sõjanduses. Majanduses täheldati SVR-i aktiivset huvi Eesti otsuste ja tegude osas seoses *NordStreami* gaasitrassi projektiga. Erineva teabe kohaselt olid ja on Vene eriteenistused väga huvitatud kriisist tekkimisest Eesti majanduses ning Eesti kaudu kulgeva elava transidi vähenemisest.

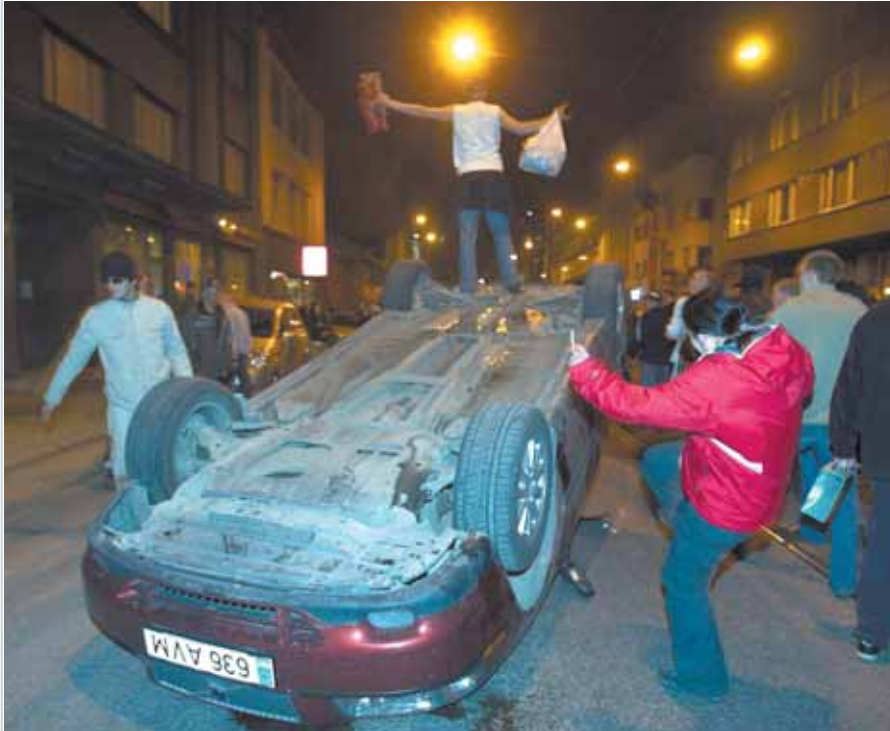
2007. aastal fikseeris kaitsepolitsei ka Föderalse Julgeolekuteenistuse (FSB) varasemast suurema aktiivsuse Eesti vene kogukonnas toimuvate arengute jälgimisel ja mõjutamisel. Kaitsepolitseile laekunud teabe kohaselt töötas Venemaa FSB keskparaat juba 2007. aasta algul välja terve rea tegevuskavasid, kuidas reageerida "pronksööduriga" seotud sündmustele. Kavandatud meetmete hulgas oli ettepanekuid nii Eesti valitsuse majanduslikuks kui ka poliitiliseks mõjutamiseks. Rea läbikukkunud värbamiskatsetega Eesti kodanike suhtes) paistis seejuures silma FSB Sankt Peterburi Peavalitsuse alampolkovnik Andrei Olegi p. Lobanov. Seoses nimetatud alampolkovniku värbamiskatsetega palub kaitsepolitsei kõigil Eesti elanikel, kes on ülnimetatud isikuga kokku puutunud, teatada Kaitsepolitsei ameti korrapidaja numbril 6 121 455.

politseiüksuste asupaigad ja nende liikumissuunad. Ka oli kogu delegatsiooni enne Eestisse tulekut olukorrast põhjalikult instrueeritud, mistõttu duumasaadikud oma Tallinna saatkonnast teavitamist ei soovinudki. Niisugune käitumine ärritas suursaadik Nikolai Uspenskit, kelle arvates võeti saatkonda nagu tühja kohta. Tallinna saatkonna diplomaate solvas ka see, et duumasaadikutele Moskvast edastatud materjalid olid tendentslikud ning andsid olukorrast vale pildi. Parlamendi liikmetele oli Moskvast väidetud, et politsei ajas rahuliku rahvassuhtes meelega lõksu, et hullunud inimesed seejärel maha tampida. Kuna kohapeal selgusid teised asjaolud, otsustasid duumasaadikud mälestada langenuid "pronksööduri" uues asukohas – kalmistul.

SVR-i poliitilise luure aktiivsus Eesti vene elanikkonnas, mis oli seisnud madal 2006. aasta suvest alates (2007 a. aprillist tegeles vene kogukonna liikmetega rohkem FSB), hoogustus kohe pärast 1. juunit 2007, kui jõustus Vene Föderatsiooni ja Euroopa Liidu vaheline

viisalihtsusleping. Mainitud lepingu artikkel 11 tagab diplomaatiliste passide kasutajatele viisavaba riiki sisenemise ja riigis viibimise kuni 90 päeva poolaasta jooksul. Suurema liikumisvabaduse omandanud SVR-i poliitilise luure ohvitserid osalesid kohe mitmel Venemaa kaasmaalaste üritustel. Näiteks juunis 2007 viibis Tallinna hotellis "Ecoland" toimunud Venemaa kaasmaalaste konverentsil patroonina SVR-i Poliitilise Luure Peavalitsuse ametnik Vladimir Pozdorovkin, kes tutvustas kohalviibinutele kaasmaalaste programmi "Russki Mir" (Vene maailm). Aasta teisel poolel osalesid kaasmaalaste üritustel veel kaks SVR-i poliitilise luure ohvitseri. Seega püüab SVR vene kogukonnas toimuvatest protsessidest aktiivselt osa võtta, et kasutada neist kontaktidest avanevaid võimalusi tulevikus Vene välispoliitilistes huvides.

V. Pozdorovikini visiit oli huvipakkuv ainuüksi seetõttu, et juba esimesel viisavabaduse päeval ilmutas SVR oma otsest huvi kaasmaalaste temaatika vastu ja saatis Eestisse niivõrd kõrge luureohvitseri. Pärast teda on Eestist



Rüüstajad–vandaalitsejad–marodöörid tegevuses...

PÕHISEADUSLIKU KORRA KAITSE

Tõnismäe hauamonument ja massilised tänavakorratused

Põhiseadusliku korra kaitsmise kontekstis läheb 2007. aasta nii Kaitsepolitsei ameti kui kogu riigi ajalukku omavahel tähenduslikult tihedalt seotud märksõnadega "pronkssõdur" ja "massilised tänavakorratused", millele tagant kumab selgesti vaenuliku Venemaa ähvardav vari. Kahtlemata ei ole aastail 1947–2007 Tallinna südalinnas, Tõnismäe haljasalal paiknenud hauamonumenti tähistav rahvalik termin "pronkssõdur" stiililiselt korrektne, kuid suupärane ja avalikkuses

laialt levinud, mistõttu kasutatakse ka kaitsepolitsei aastaraamatus seda lühiduse huvides Tõnismäe hauamonumendi sünonüümina.

Kaitsepolitseiamet on oma viimase nelja aasta jooksul koostatud erinevates ülevaadetes ja hinnangutes korduvalt rõhutanud, et Venemaa on president Vladimir Putini valitsemisajal riiklikul tasemel oluliselt tähtsustanud Teise maailmasõja tulemuste ja sellest tulenevalt ka NSV Liidu aegse sümbolika tähendust. Selle iseloomulikumaks näiteks olid

2005. aasta Moskvas ja mujal Venemaal toimunud suurejoonelised pidustused tähistamaks 60. aasta möödumist Suures Isamaasõjas saavutatud "Võidust" (Venemaal kirjutatakse seda 9. maid 1945 tähistavat sõna suure algustähega; muud Hitleri-vastase koalitsiooni riigid tähistavad Teise maailmasõja lõppu ehk 8. maid). Nimetatud üritusteks hakati meediakanalite (sealhulgas noorte seas populaarse Interneti) aktiivsel kaasabil valmistuma juba mitu aastat varem. Pompöössed ettevõtmised kulmineerusid 9. mail 2005 Moskvas Punasel väljakul. Kogu nimetatud propagandistliku

tegevuse lõppeesmärgiks on taastada rahva patriotismile tuginedes Venemaa kui impeeriumi majanduslik ja sõjaline positsioon ning mõjuvõim maailmas.

Kaitsepolitseiametile teadaolevalt koostasid Venemaa eriteenistused juba 2004. aastal analüütilise ülevaate, milles nähti ette Venemaa mitmete välispoliitiliste suundade ümbervaatamist seoses Euroopa Liidu ja NATO laienemisega. Ülevaate kohaselt pidi Venemaa jätkama argumenteeritud ja ründavat positsiooni Baltikumi suhtes, et takistada Venemaa-vastaste meeleolude tekkimist ning kindlustada Venemaa välispoliitilise autoriteedi tõusu maailmas. Tähtsaima faktorina toodi välja vajadus Venemaa huvide paremaks kaitsmiseks "lähisvälismaal" poliitiliste, majanduslike, usuliste (vene õigeusu kirik) jms. tegevuste kaudu.

Kirjelatud arengud ja sündmused ei jättnud mõjutamata ka Venemaa kaasmaalasi Balti riikides. Eestis suunati ja toetati rahaliselt vene kogukonda ja nende liidreid nii otse Moskvast kui ka Eestis asuva Vene Föderatsiooni Suursaatkonna kaudu. Venemaa propagandamõju tulemusena hakati alates 2005. aastast Eestiski nõukogudeaegseid pühi üha

aktiivsemalt ja Eesti avalikkust provotseerival viisil tähistama. Lisaks Venemaa-poolsele survele mõjutasid Tõnismäe monumendi teisaldamist ka Eesti-sisesed sündmused – näiteks "mälestusmärkide sõda".

Venemaa propagandistliku käitumise jätkumine ning ametnike, organisatsioonide esindajate ja meedia kaudu toimunud mõjutegevus võimendas äärmuslaste tegevust Eestis – tekkisid "pronkssõduri" pooldajad ja vastased ning süvenesid vastuolud ja sagesid konfliktid eri osapoolte vahel. Kaitsepolitseiameti hinnangul mõjutasid "pronkssõduri" kaitsjate ja vastaste käitumist konkreetses situatsioonis vajadus meedia tähelepanu

saadi. Vastuolude sügavaimad põhjused peituvad aga kindlasti eelkõige XX sajandi keskpaiga keerulistes ja selgeks rääkimata ajaloolistes sündmustes. Kuna mõlema poole esindajad olid äärmuslike vaadete ja seisukohtadega ning laiema avaliku toetuseta, siis nendega tulemusliku dialoogi arendamine ja lahenduste otsimine või muude preventiivsete meetmete rakendamine osutus praktiliselt võimatuks.

Kaitsepolitseiameti ennetustöö toimunud sündmustele oli mitmesuunaline – peamiseks valdkondadeks teabe kogumine äärmuslaste tegevuse kohta, nende tegevuse ennetamine ja tõkestamine,

Põhiseadusliku korra kaitsmise kontekstis läheb 2007. aasta nii Kaitsepolitseiameti kui kogu riigi ajalukku omavahel tähenduslikult tihedalt seotud märksõnadega "pronkssõdur" ja "massilised tänavakorratused"

järele ja poliitilised ambitsioonid – mitte maailmavaatelised küsimused. Olukorda teravdasid erinevad ajalookäsitlused ning infoväljad, kust igapäevast teavet

ametkondade vaheline koostöö ning valitsuse õigeaegne informeerimine võimalikest ohtudest. Teabehanke korraldamiseks ja ennetustegevuse



... ja kaitsepolitsei aia ääres kinnipeetutena oma tegude üle järele mõtlema.



Noorte võõrdeoloogilise ajupesu tagajärjed: lõhkumiskirg ja saamahimu.

elluviimiseks rakendati kõiki seadustest tulenevaid võimalusi. Vastavalt ohuhinnangutele ja laekunud teabele kavandati terve rida vastumeetmeid "pronksööduri" konflikti rahumeelseks lahendamiseks.

Kehtivatest seadustest tulenevalt oli Tõnismäe hauamonumendi teisaldamise ja säilmete ümbermatmise korraldamise juhiks Kaitseministeerium. Siseministeerium koos oma haldusalaga täitis toetavat funktsiooni, mis seisnes peamiselt avaliku korra tagamises. Kuna tegemist

oli taloise kriisiolukorra esmakordse lahendamise Eestis, siis osutusid koostöö ja üksteisemõistmine erinevatel põhjustel algul arvatust keerulisemaks. Sündmuste arenedes aga ülesannete jaotus täpsustus ning kokkuvõttes võib tulemust hinnata vähemalt rahuldavaks.

Kaitsepolitsei ameti koostöös Piirivalveameti ning Maksu- ja Tolliametiga tõhustati kontrolli Läti–Eesti ja Venemaa–Eesti piiril tuvastamiseks äärmuslikult meelestatud isikuid ning tõkestamiseks nende tulekut Eestisse. Samuti karmistati

kontrolli Eestisse siseneva transpordi üle, eesmärgiga tuvastada ja vajadusel võtta ära agiteerivaid ja ebaseaduslikke materjale ning atribuutikat. Rakendatud meetmete tõhusust ja ametkondade head koostööd näitas asjaolu, et Venemaa noorteorganisatsioon "Näsi" suutis alles 29. aprillil saata Eestisse isikuid nende poolt määratud eesmärgi täitma. Seejuures oli kõnealuste isikute tegelik seos "Näsi"-ga nõrk (neid meelitati peaaesjalikult rahaga) ning oma ülesandeid nad täita ei suutnud.



Kuriteod ja karistus.

Tõnismäe sündmustega seoses alustas Kaitsepolitsei ameti kriminaalasja nr 07730000192 menetlust KarS § 238 tunnusel 26.-28.04.2007. a. Tallinnas toimunud massiliste korratuste organiseerimise asjaolude selgitamiseks. Sügiseks oli menetlus lõpule viidud ja materjalid süüdistuskokkuvõtte esitamiseks prokuratuuri edastatud. Nelja süüdistatavaga kohtuistung algas 14. jaanuaril 2008 Tallinna Linnakohtus.

Sündmusi tagantjärele hinnates võib väita, et turvalisuse ja julgeoleku eest vastutavad ametkonnad tegid aprillis 2007 kõik endast sõltuva õiguskorra tagamiseks. Tegemist oli suurima väljakutsega õiguskaitseorganitele pärast Eesti taasiseseisvumist. Politsei kogemustel talistes olukordades käitumiseks oli küll vähe, kuid sellele vaatamata suudeti avalik kord kiiresti taastada. Politsei tegevuse korraldamine oli adekvaatne ja vastas üldjoontes antud ohuhinnangutele.

Venemaa meedia Eesti-vastase infovälja tööriistana

Juba mitmendat aastat on Eesti olnud Venemaalt lähtuvate propagandarünnakute objektiks. Venemaa ajakirjanduse suukorvistamise ulatusest võib tuua näite, kus 2007. aasta kevad-talvel olid mitmed Venemaa ajakirjanikud sunnitud Eesti venekeelsele organisatsioonidele teatama, et nüüdsest peavad nad suhtlema vaid vasakäärmuslike vaadete poolest tuntud Andrei Zarenkovi ja tema mõttekaaslastega.

Ka Venemaa suursaatkond Tallinnas pakkus Eestisse saabuvatele või Eestist lugusid-intervjuusid teha tahtvatele Venemaa ajakirjanikele kontaktisikutena just mitut masti vasakäärmuslast, vältides mõeldukaid

arvamusi. Alternatiivseid seisukohti aga Vene ajakirjandus uurima ei väevunudki. Üha rohkem Vene ajakirjanike poolt intervjueeritavaid eestimaalasi on sunnitud tõdema, et nende katsed dialoogiks või selgitusteks on lõppenud tendentsliku montaaži ja lausvalega.

Erilist agarust lausvalesid ja propagandat levitada näitasid üles Venemaa telekanali RTR ajakirjanikud ja Moskva ajalehe "Komsomolskaja Pravda" ajakirjanik Galina Sapozhnikova. Probleemiks ei ole mitte niivõrd ajakirjanduslik tegevus või tendentslik vaatenurk, vaid katsed otseselt mõjutada sündmusi oma lugude konstrueerimiseks. Näiteks laskis RTR-i ajakirjanik Jekaterina Zorina "Notšnoi Dozori" liikmetel lavastada meeleavaldusi Tõnismäel, et saada Venemaa riikliku televisiooni jaoks "mõjusamaid" kaadreid. Oma seisukohti lasti RTR-is väljendada ainult siinsetel venekeelsetel vasakäärmuslastel. Häbiväärne oli RTR-i ajakirjanike katse agiteerida spontaanset meeleavaldust Mustvees Dmitri Ganini matustel, mis näitas selgelt, et nende jaoks polnud tähtsust ei "pronksööduril" ega üldinimlikel väärtustel – neid huvitasid vaid vajalikud kaadrid, mida Moskvast telliti. Ajakirjanikust lavastaja rollis näitas end aktiivselt just "Komsomolskaja Pravda" ajakirjanik Galina Sapozhnikova, kes tituleeris end "Notšnoi Dozori" varjatud liikmeks ja viibis korduvalt selle äärmusseltskonna koosolekutel.

Viimane paistis eriti silma Vene saatkonna rahastatud rahvusvahelisel konverentsil "Baltikumi vene infovälil", kus ta ründas Eestisse saabuvatele või Eestist lugusid-intervjuusid teha tahtvatele Venemaa ajakirjanikele kontaktisikutena just mitut masti vasakäärmuslast, vältides mõeldukaid

"Postimees" ("Nagu seda teeb venekeelne Postimees", ja teeb täiesti võikalt, kuna ta on praegu ajakirjanduseetika normide rikkumise tšempion") ent rünnaku objektiks langesid erinevatel ettekäändel pea kõik Eestis tegutsevad tasakaalukad väljaanded. Ka novosti.evt24.ee tsemeldati "vene keelde väga negatiivselt suhtuvaks kirjaoskamatuks portaaliks". Lätis olevat olukord tunduvalt parem. G. Sapozhnikova sõnul on venekeelse ajakirjanduse areng Eestis otseselt seotud vene koolide haridusreformiga. Konverentsil osales aktiivselt ka eespool mainitud Vene telekanali RTR Läti korrespondent Jekaterina Zorina.

Galina Sapozhnikova artiklid on üliemotsionaalsed ja demagoogilise alatooniga ning Eesti riigi ja valitsuse suhtes valdavalt tendentslikud või võimuorganid diskrediteerivad. Ajakirjanik manipuleerib kontekstist lahtikistud faktidega ja eksitab (eelkõige venekeelset) lugejat. Näiteks artiklis "Politsei ja Sõjavägi astusid sõtta rahvaga", mis avaldati 8. novembril 2007 Interneti-portaalis dozor.ee, võrdles autor sündmusi Gruusias ja aprillisündmusi Eestis. Autor leidis, et Gruusia ja Eesti erinevus seisnes selles, et Gruusias astus politsei ja sõjavägi sõtta oma rahvaga, aga Eestis politsei peksis ja piinas võõrrahvast (Sapozhnikova: "Nii nimetatakse Eestis venelasi").

Kaitsepolitsei andmetel koordineerisid 2007.a. kevadel ja suvel RTR-i ajakirjanike Jekaterina Zorina ja Artjoms Jakovlevsiga oma tegevust ka Venemaa äärmusliku noorteliikumise "Näsi" Moskva komissarid, kes üritasid organiseerida Tõnismäe hauamonumendi tühjaks jäänud platsil oma massilist monumendi teisaldamise vastu suunatud propagandistiiliku



1–4 Piiri tagant rahastatava ja mahitatava venemeelse äärmusrühmituse "Notšnoi Dozor" teod ja tagajärjed aastail 2006–2007:

Mõnus perepidu Venemaa organiseeritud propagandakontserdil "Vivat Rossija!" Tallinna Lauluvaljakul 2006. aasta suvel (pöörake tähelepanu Nõukogude okupatsioonirežiimi atribuutikale riietuses: viisnurk, sirp, vasar ja rahvakeeles "täitorniks" kutsutud punaarmeele asevormimüts).

protestikampaaniat "mäluvalve". Enne Eesti-sõitu instrueeriti vene noori, kuidas Eestis käituda, et end enne aktsiooni mitte paljastada, ja kuidas käituda pärast vahistamist. Aktsioonides osalevad noored olid teadlikud, et nende Tõnismäel vahiseisemise hetkeks tuleb kohale ka teleajakirjanike võttegrupp.

Venemaa manipulasioonid kaasmaalastega

Eestis on alati tähelepanelikult ja huviga jälgitud Venemaal toimuvaid poliitilisi sündmusi ja arenguid. Nii ka 2007. aastal, kui seoses valimiste lähenemisega muutus Venemaa välispoliitika üha emotsionaalsemaks ja propaganda üha valimatumaks. Eesti–Vene suhteid varjutab üha enam Venemaal lohkav korruptsioon, mille mõjud ulatuvad Venemaa välis-, kaasmaalaste ja majanduspoliitikasse, pälvides seetõttu üha enam ka Kaitsepolitsei ameti tähelepanu. Seadusandlike võimuorganite rolli kahanemisest ja ühiskondliku diskussiooni lämmatamisest (vaba ajakirjanduse puudumine, teisitõmõtlejad) tulenevalt on tekkimas reaalne oht, kus Venemaa võimukoridorides toimuv võimuvõitlus võib kanduda tänavatele. See on aga otsese ebastabiilsuse allikas naaberriigis.

Eestis on eeltoodu ilmekaks näiteks kaasmaalaste rahastamise ümber toimuv. Ükskõik, kuidas seda kontseptsiooni ka ei üritata sõnastada ning tavavenelestele ja

välismaailmale selgitada (algul kaasmaalaste rahastamine, siis *Ruski Mir*), sisu on jäänud aegade jooksul alati samaks – riigiametnike korruptsioon koostöös kodustatud rahataotlejatest kaasmaalastega. Aastate jooksul on summad kasvanud ning kohalike marginaalsete vene poliitiliste aferistide soov Venemaa kaasmaalaste rahajagajatele oma vajadust tõestada suurenenud. Viimasest omakorda tulenevad ka üha emotsionaalsemad ja jõulisemad Eesti süüdistamised natsismis, genotsiidis, politiseivägivallas jne.

Olukorras, kus Venemaal üha suureneb riigi surve ühiskonnale, on järk-järgult kadunud ka välismaal elavate vene kaasmaalaste enda otsustusõigus ja roll kaasmaalaste poliitikas. 2007. aastal võis

Demokraatliku Eesti Vabariigi tingimustes toimub idamaine demokraatliku protsessi näitemäng, kus vene kaasmaalaste "vaba taht" väljendavad kongresside kõned, seisukohad, sõnavõttud jne kooskõlastatakse eelnevalt Venemaa välispoliitiliste esindajatega. Eriti markantsed on juhtumid, kus Balti riikide "esikaasmaalaste" ideed kaasmaalaste programmi tegemiseks kirjutatakse sisuliselt ette nende samade ametnike poolt, kes vaba tahte väljendusest tulenevatele ideedele aplodeerivad. Paljudele vene kaasmaalastele on see tekitanud *dejavu* tunde – see kõik on kunagi olnud. Eriti kõnekas on fakt, et 28. augustil 2007 Tallinnas toimunud Venemaa kaasmaalaste Balti riikide kongressil oli iga kuues osaleja Venemaa diplomaatilise



Politsei provotseerimine ja ründamine Tallinnas Rahvusraamatukogu ees 26. aprillil 2007.

selgelt täheldada Venemaa diplomaatide pidevat sekkumist kaasmaalaste poliitikaga seotud protsessidesse. Täiesti varjamatult upitatakse oma, Moskva heakskiidu leidnud, kandidaate kohalike vene organisatsioonide ja parteide etteotsa ehk nõndanimetatud esivenelasteks. Seejuures kasutatakse alternatiivsete kandidaatide ja arvamuste välistamiseks Nõukogude Liidu ajastule sarnaseid bürookraatlike nippe. Tegelikud kaasmaalasi puudutavad otsused (eriti rahastamiskokkulepped) langetatakse aga kusagil saunas meeldivas õhkkonnas õlekannu taga. Arusaadav, et väljastpoolt sõprusringi üles kerkivad alternatiivsed kandidaadid kujutavad endast diplomaatide sõlmitud varasematele salakokkulepetele otsest ohtu.

või teenistuspässiga isik ehk siis Venemaa ametlik esindaja ning lobby-töö õige kandidaadi säilimise nimel toimus veel kongressi algusminutiteni. Loomulikult on kaitsepolitsei niisugustel Eestis korraldatud kaasmaalaste konverentsidel-kongressidel alati tuvastanud ka mitmeid Venemaa Välisluureteenistuse (SVR) poliitilise liini luureohvitse.

Vene Föderatsiooni Kaasmaalaste Koordinatsiooninõukogu tegevus on loonud Eestis olukorra, kus Venemaa enda ametlikud esindajad ei soovi enam avalikult kohtuda end diskrediteerinud koordinatsiooninõukogu juhtfiguuridega. End Modest Kolerovi suurima sõbrana demonstreerinud Andrei Zarenkov oli üks

esimesi, kes M. Kolerovi oma suurimaks vaenlaseks tituleeris, kui leivaisa positsioon Venemaa võimukoridorides halvenes.

Jääb ainult imestada, millise tuima järjekindlusega üritab Moskva Eesti "esivenelasteks" upitada harimatuid, silmakirjalikke, ambitsioonikaid ja rahamaiaid tegelasi kes kogu oma tegevusega diskrediteerivad ja lõhestavad siinset vene kogukonda. Kuid Venemaa silmis on neil suur pluss – nad jagavad praeguse võimuladaviku äärmuslusse kalduvaid sõvinistlikke ideid. Asjata ei pidanud Vene saatkonna diplomaadid paljusk kohalike Konstitutsioonierakonna ja "Notšnoi Dozori" vasakäärmuslastega vahetult enne aprillirahutusi Tallinna

Administratsiooni otsese kontrolli all tegutsenud rahvusvahelise toetusfondi "Euroregioon Livonia" kaudu. Kui ka nimetatud side paljastati, siis moodustati MTÜ Inimõiguste Teabekeskuse juhtfiguuride osalusel Sihtasutus "Euroregioon Livoonia–Tallinn", mille vahendusel jätkus Moskva rahade liikumine Inimõiguste Teabekeskusele. 2007. aastal kujunes MTÜ Inimõiguste Teabekeskus uueks tegevussuunaks "pronkssõduri" kaitsjate reklaamimine.

Venemaa Tallinna suursaatkonna ja Vene Föderatsiooni Kaasmaalaste Koordinatsiooninõukogu peremehe–sulase suhetest võiks tuua palju näiteid. Piirdugem vaid ühe iseloomulikuga, kus 2007.

aasta suvel kavatseti Kremli initsiatiivil – läbi kohaliku saatkonna – organiseerida 2007.a. septembris mitu suurejoonelist ja rahvarohket üritust, milledest üks pidanuks toimuma 1. septembril. Kuupäev polnud mitte juhuslikult valitud: Venemaa suursaatkond soovis seejuures siinselt (Moskvast määratud) kaasmaalaste juhilt A. Zarenkovilt üritust, mis oleks seotud venekeelsete koolide reformiga.

A. Zarenkov ja V. Afanasjev planeerisid 1. septembril korraldada Moskva finantseerimisel suure väliskontserdi, mille esialgne pealkiri oli "*Rock fašismi vastu*". Haridusreformivastaseid väljaastumisi siiski ei toimunud. Peamiste põhjustena võib nimetada kahte asjaolu: Konstitutsioonierakonna toetuse puudumist A. Zarenkovile ja kartust läbi kukkuda (oli ju isegi iga-aastane "*Vivat Rossija!*" kontsert Tallinnast Riiga üle viidud). Ilmselt oli mõnel Moskva ametnikul tekkinud idee ärgitada nimetatud üritusega siinseid vene noori üles hariduse reformi vastu välja astuma.

Juulis 2007 ilmus ka Venemaa kaasmaalaste ajakirja "*Baltiiski Mir*" esimene number – väljaandjaks MTÜ Integratsioonimeedia Grupp, mille juhatase liikmeteks on Andrei Zarenkov ja Valeri Iltsenko. Ajakirja peatoimetajaks on endine Regnumi korrespondent Eestis ja A. Zarenkovi sugulane Dmitri Kondrašov, kes kaitsepolitsei andmeil on seotud Vene eriteenistustega. Lugejatele tasuta



Rüüstamise käigus hukkunud Dmitri Ganini matus Mustvees.

Botaanikaaias ja šašlökibaaris salapäraselt kohtumistel käia.

Jätukvalt kasutab Venemaa oma propagandistlike "teaduslike uuringute" läbiviimiseks ära mittetulundusühingut Inimõiguste Teabekeskus. Viimase puhul on huvipakkuv, et pärast igat kaitsepolitsei paljastavat kirjutist Venemaa rahastamise osas muutuvad kohe ka rahastajad. Esialgu oli tavapärase praktika, et Inimõiguste Teabekeskusele laekus raha otse Vene Föderatsiooni Tallinna Suursaatkonnast. Pärast nimetatud fakti paljastamist Kaitsepolitsei aastaraamatus saatkonnapoolseid ülekanded praktiliselt katkesid. Moskva raha hakkas keskusele laekuma Vene Föderatsiooni Presidendi



"Notšnoi Dozori" liidrid massiliste tänavakorratuste organiseerimises süüdistatuna kohtupingis.

jagatavat ajakirja trükitakse Lätis (тирааж on 3000 eksemplari – esimest numbrit jagati Eestis 1000 ja Lätis 1000 ning Leedus 500 eksemplari). Kaasmaalaste ajakiri on üks

mitterelvastatud venelaste vahel võivad lähitulevikus jätkuda. Noorte seas levivat ekstremismi pelgas ka Lätist kirjutanud Aleksandr GAPONENKO, kelle arvates

hulka kuuluvad nii füüsiline vägivald ja varavastased ründed kui ka väimne terror kõigi suhtes, kes mõtlevad teisti kui nemed. Nagu näitavad Moskvas aset leidnud ründed välisriikide diplomaatidele, ei austa nad ka üldtunnustatud rahvusvahelisi õigusnorme, näiteks diplomaatilist puutumatust.

Eesti diplomaatilised esindused ja suursaadik kogesid seda 2007. aastal omal nahal. Kõigepealt võtsid Eesti Moskva saatkonna oma ööpäevaringsesse piiramisrõngasse Venemaa erinevate noorteliikumiste (*"Naši"*, *"Rossija Molodaja"*, *"Mestnoje"*, *"Molodaja Gvardija"*, *"Novoje Ljudi"*, *"Pervõi Rubež"*) piketeerijad. Seejärel rünnati 2. mail, vahetult enne pressikonverentsi ajalehe *"Argumenti i Fakti"* toimetuses, suursaadik Marina Kaljurand'i. Ning lõpuks, 3. mai öösel, tulistati saatkonda piketeerinute laagrist Eesti saatkonna konsulaati, mille tulemusena purunes 4 akent. Umbes samal ajal tulistati ka Eesti Vabariigi Pihkvas asuva konsulaadi akent. Tegemist on

2007. aastal kujunes MTÜ Inimõiguste Teabekeskus uueks tegevussuunaks "pronkssõduri" kaitsjate reklaamimine.

osa regionaalsest projektist, kuhu lisaks Balti riikidele on hõlmatud Kaukaasia riigid ja nn. kaugvälismaa. Ajakirja väljaandmist rahastab Venemaa välisministeerium ning seda levitatakse Vene kaasmaalaste organisatsioonide kaudu.

Kuigi ajakirja avanumbri juhtkirjas väideti, et see keskendub viimase aja sündmustele Eestis, käsitleti aprillisündmusi siiski minimaalselt. Avaldatud ülevaates leiti, et lõhkumise ja röövimisega ei

võiks Venemaa massirahutuste tekkimisel Ida-Läti ja Riiga oma väed sisse tuua, et kaitsta venelasi.

Samuti rõhutati avanumbris ka natsismi ja russofoobia teket Balti riikides ning suhtuti halvustavalt vene ja asukohamaa kultuuri põimumisse, keelekümblusklassidesse, nendesse venekeelse elanikkonna esindajatesse, kes suhtuvad positiivselt asukohamaa kultuuri, poliitikasse, integratsiooni.



Nõukogude Liidu ja Venemaa propaganda ohvrid I: pikett vanglas istuvate massiliste tänavakorratuste organisatorite toetuseks.



tegelanud mitte "pronkssõduri" kaitsjad, vaid rahvusest asotsiaalne element ning rahutusi seletatakse sellega, et vene noored läksid keslinna kaitsma oma identiteeti, ideaale, veendumusi ja antifäšistlikke väärtusi. Põgusalt mainiti aprillisündmused ära ka kahes teises artiklis, mis puudutasid Nõukogude sõdurite monumentide teemasid Lätis ja Leedus.

Rubriigis "Noored" Eesti kaasmaalaste teemat käsitletud MTÜ-ga Vene Instituut seotud Mihhail PETROV arvas, et aprillisündmused ja Eesti olukord viivad noored ekstremismile ning kokkupõrked relvastatud eestlaste ja

Venemaa äärmuslikud noorteorganisatsioonid

Hirmust Ukraina "oranži revolutsiooni" ees loodud Kremli-meelsed noorteorganisatsioonid *"Molodaja Gvardija"*, *"Naši"*, *"Rossija Molodaja"*, *"Pervõi Rubež"*, Juba oma loomisest saadik on need noorteorganisatsioonid näidanud Eesti suhtes üles aktiivsust ja vaenulikkust. Kõigi nende puhul on tegemist ilmea näitega, kus Venemaa juhtkonna poolt loodud ja toetatud organisatsioonid on muutunud vasakäärmuslikeks, mille tegevusarsenal

ohumärgiga, mis viitab sellele, et Venemaa juhtkonna poolt ametlikult toetatavad vasakäärmuslikud organisatsioonid võivad hakata kasutama ka terroristidele omaseid meetodeid.

Äärmusorganisatsiooni *"Naši"* katsed sulgeda Venemaal Eestiga seotud firmasid ja boikoteerida Eesti kaupade meenutavaid väga natside omaaegseid kurikuulsaid aktsioone juutide vara ja kultuuri vastu Saksamaal 1930-ndate aastate algul. Kui natsid seadsid endale eesmärgiks muuta Kolmas Reich juudivabaks (*judenfrei*),

siis tänapäeva Venemaa äärmuslikku ksenofoobia-ideoloogiat propageerivad noorteorganisatsioonid soovivad muuta Venemaa muulastevabaks.

Eesti-vastaste aktsioonide kavandamisel ja korraldamisel kujunes oluliseks figuuriks Aleksandr Gagijev, kes on kasutanud osavalt ära Venemaa noorte teadmatust Eestis toimuva suhtes. Enamik Eestisse saadetud nõندانimetatud *"Naši"* aktiviste polnud reaalselt organisatsiooniga pikemat aega seotud. Nad kujutasid endast kõige madalamal astmel olevaid toetajaliikmeid ehkki propagandas ülendati neid komisarideks. Vene meedias väljareklaamitud "vabatahtlikud noored antifäšistid", kes salaja üle piiri Tõnismäele meelt avaldama kippusid, olid tegelikult (ilmselt Vene maksumaksjate rahade eest) hästi kinni makstud gastrolöörid: *"Naši"* maksis neile, lisaks kõikide reiskulude (piletid, hotelliarved) kompenseerimisele, aktsioonide eest veel 5 000 rubla palka ehk

esinemistasu. Tegemist oli vene noorte omamoodi ekstreemturismiga – surma ei saa, kuid üllatused ja närvikõdi on garanteeritud. Mõned Tallinnas kinni peetud vene noored ei teadnud isegi seda, et "pronkssõdur" on alles, kuid paikneb uues asukohas.

"Naši" laager Seligeri järve ääres

Kuigi 2008. aasta talveks oli Venemaa võimude silmis kasutuks muutunud ja seniste juhtideta jäänud noorteorganisatsioon *"Naši"* juba allakäiguteel, väärivad mõningad *"Naši"* poolt kasutatud noorsoo manipuleerimise võtmed siiski detailsemat kirjeldamist. Näiteks Venemaa massimeedias laialdast kajastamist leidnud *"Naši"* 2007. aasta suvelaager Seligeri järve ääres.

Eestist sõitis laagrisse kuus inimest, 2006. aastal. Venemaa Loode regioonist viibis 10 000 osalejaga laagris ainult 120

noort. Eeltoodu on seletatav asjaoluga, et *"Naši"* rõhuasetus ei ole olnud mitte kunagi suunatud Loode-Venemaaale. Kõige olulisemad *"Naši"* regioonid on Moskva, Moskva oblast, Saraatovi oblast ja Lõuna regioon (Krasnodari krai, Rostovi oblast).

Laagris toimus ka vahejuhtum, kui Eesti *"Naši"* esindajad heiskasid oma linnaku juures Eesti lipu ja umbes 10 vene noort soovisid selle kui "fäšismi" lipu tükki lõigata. Eesti näslased selgitasid, et Eesti nn. fäšismis on süüdi peaminister Andrus Ansip, mitte tavakodanikud, samuti viidati laagri Gruusia linnas lehvivale Gruusia lipule ning olukord lahenes rahumeelselt. Idee lipp laagrisse kaasa võtta tuli Mark Sirõkilt.

Kuigi kokkutuleku peaarh olid suunatud tulevastele Venemaa Riigiduuma ja presidendivalimistele, ei saadud sealgi läbi Eesti ja "pronkssõduri" teemaikata.



Militaarne käsitsovitluse õpetus Venemaa äärmusliku noorteorganisatsiooni "Naši" Interneti-lehelt.

Laagri avamisel ja lõpetamisel süütas lõkke Eesti delegatsiooni juht R. Elfimov. Avatseremoniaal esines kõnega Andrei Kalugin (oli Tõnismäel "mäluvalves" 22. mail 2007), keda tutvustati kui kangelast. Teiseks kõnemeheks oli isik, kes rebis Eesti saatkonnalt Moskvas maha Eesti Vabariigi lipu. Samuti toimus Seligeris pidev kohustuslik "mäluvalves" seismine.

Laagris osalejatele oli välja mõeldud motivatsioonisüsteem – iga loengus osalemise eest sai teatud arvu nn. noome (virtuaalne raha), mis arvatati ümber rubladeks (1 noom = 1 rubla). Näiteks võis loengus esitatud küsimuse eest saada 500 noomi. Samas toimus laagris palju kaklust, mille tingisid pinged rahvuslikul pinnal ning alkoholi liigtarbimine. Seligeris viibis ka 2000 liiget teistest organisatsioonidest ja liikumistest (lisaks "Rossija Molodajale" ka "Molodaja Gvardija", "Novoje Ljudi", "Pervõi Rubež"). Üheks problemaatiliseks kujunes väikesearvuline, kuid absoluutselt juhitamatu "Molodaja Gvardija" delegatsioon, kes ei allunud mitte mingisugustele korraldustele.

"Naši" hierarhias eksisteeris 2007. aastal kolm astet: kandidaat, liige ja komissar. Neile lisandus veel nn. Juhtimise kõrgkool (*Võššaja Škola Upravlenija*), kuhu saadeti õppima komissare ja eriti andekaid ning püüdlikke realikmeid. Pärast kooli lõpetamist said nendest föderaalset (üleriigilised) komissarid. Föderaalset komissare edutati omakorda erinevate kohalike omavalitsuste juures moodustatud noorteorganisatsioonide juhtorganitesse. Kremli poliitika eesmärgiks oli omavalitsustes vana nomenklatuur välja vahetada ning määrata juhtideks enda kasvatatud ustav ja kergesti juhitud kaader.

Kuna Seligeris esines varasemate aastatega võrreldes palju korrarikkumisi, siis otsustati 2007. aastal, et tulevikus nii suuri "Naši" laagreid enam ei korraldata. 2007. aasta plaanide kohaselt pidi "Naši" tegevus olema väga aktiivne kuni 2008. aasta presidendivalimisteni. Uuesti kavatsetakse aktiviseeruda aastatel 2010–2012 (järgmised presidendivalimised, olümpiamängud). "Naši" peamine idee seisnes noorsoo allutamises Kremli poliitikale. Seligeri laagris

käisid ka mõlemad toonased väljapakutud presidendikandidaadid – asepeaministrid Sergei Ivanov ja Dmitri Medvedjev. Samuti toimus laagri ajal president Vladimir Putini vastuvõtt.

Üheks märkimisväärsimaks sündmuseks "Naši" laagris oli organisatsioonile uuejuhi kandidatuuri arutamine, kuna senine liider Vassili Jakemenko soovis õigeaegselt lahkuda ja poliitilist karjääri teha. Kandidaatidena tema asemele pakuti välja Irina Zademidkova, Ilja

konkurendid kasutasid edukalt oma administratiivset ressursi ehk "katust" Venemaa eriteenistustes, kohalikes omavalitsustes ja järevalveametkondades. Sisuliselt muutus iga edukas Eesti ettevõtte Venemaa ametkondade administratiivsete meetmete sihtmärgiks, et loodu ümber jagada. Löögi alla sattusid Eesti äriameeste investeeringud Venemaale, vaatamata nende Venemaa äripartnerite soovile hoiakule. Nii pidurdusid mitmed Eesti investeeringutega seotud

2007. aasta plaanide kohaselt pidi "Naši" tegevus olema väga aktiivne kuni 2008. aasta presidendivalimisteni.

Kostunov ja Nikita Borovikov. Viimasest saigi 2007. a. sügisel "Naši" uus liider, V. Jakemenko asus aga 10. oktoobril 2007 tööle Vene Föderatsiooni Riikliku Noortekomitee juhina. Suure töökoosusega toimub "Naši" laager ka 2008. aastal, sest juba möödunud aasta lõpul eraldati selleks 10 miljonit rubla riikliku stipendiumi.

Majandusjulgeolek

2007. aasta näitas ilmekalt, kuidas Venemaa kasutab oma impeeriumi-taotluslike välispoliitiliste eesmärkide saavutamiseks järjest avalikumalt ja jõulisemalt majanduslikke hoobasid. Asjaolu, et riiklike majanduslike manipulatsioonide ja sanktsioonide ohvriks satuvad seejuures tihti Venemaa enda äriühused (ja nendega seotud Eesti äriühused) "köva käe" pooldajaid ei huvita. Vene võimuringkondade surve on muutnud Venemaa äriühused üsnagi kuulekaks Venemaa poliitiliste soovidele ning seda hoolimata otsesest majanduslikust kahjust, sest nagu ütlevad Venemaa äriühused ise: "Oskus kuulata on tervisele kasulik". Sellest tulenevadki aeg-ajalt kostvad kõlavad avaldused, et Eestiga äri ei tehta, et kaubavood suunatakse Eestist ümber jne.

Ka majandusvaldkonnas võis täheldada, et Venemaa katsete taga survestada Eesti äriühusi ja nendega seotud Vene äriühusi oli tegelikult korruptiivne soov jagada turud ümber, kusjuures Eesti äriühused

kinnisvaraprojektid Moskvas, Venemaa järevalveametkonnad teostasid reide Eesti investeeringutega seotud ettevõtetes, Venemaa Migratsiooniteenistus asus kontrollima Venemaa firmade isikuid, kes on vormistanud kutsed Eesti kodanikele viisade tegemiseks Venemaale jne. jne.. Samuti on olnud näiteid, kus asuti ka otseselt raha välja pressima. Mitmed Eesti investorid olid sunnitud lahkuma Vene turult. Mastaapide järgi võib kõnealust administratiiv-eriteenistuslikku mõjutamist pidada juba eraldi majandusharuks Venemaal. Kuna tegemist pole ainult Eesti näitega, siis on oluline Venemaaga äri ajamisel kindlustada end hõlptulu lootvate ametnike ja nende kaaslaste "omandi ümberjagamise" vastu.

Isegi transiidi Eestist ümbersuunamisel on järgitud Venemaa poliitiliste ringkondade ja nende sugulaste finantsuue, mitte aga ettevõtete majanduslikku loogikat – poliitiliste ja nende lähikondlaste heaolu saavutamiseks otseselt Venemaa ettevõtete kasumi arvelt. Eesti ühiskonnas laialdast vastukaja tekitanud *Nord Streami* gaasijuhe kujunes projektiks, kus projekti mõjutegevust üritati arendada peamiselt usaldusväärset Euroopa partnerite kaudu, vältides võimalikku otsekontakte Venemaaga. Samas üritati kasutada mõjutegevuses Venemaa kapitalist sõltuvaid äriühusi ja nende mõju poliitilistele ringkondadele. Kaitsepolitsei ameti hinnangul on pärast Eesti eitavaid vastust uuringuloo taotlusele

Nord Streami mõjutegevuse peamiseks suunaks teised Euroopa riigid, keda püütakse positiivselt projekti hõlmata kasvatamaks suuremat usaldust projekti vastu.

Paremäärmuslus

2007. aastal ei kadunud Eestist kuhugi ka paremäärmuslikud ideed. Ehkki teiste riikidega võrreldes pole paremäärmuslased Eestis suureks probleemiks olnud, vabab see siiski jätkuvalt ka kaitsepolitsei tähelepanu. Eriti puudutab see Skandinaavia mõjutustega *White Power skinhead*lust. Nii nagu vasakäärmuslus on Eestisse "imporditud" Idast (Venemaalt), nii on paremäärmuslus tulnud Läänest (peamiselt

Rootsist, Soomest ja Saksamaalt). Kaitsepolitsei jälgib paremäärmusluse arenguga seotud tendentside eesmärgiga ennetada ekstremismi levikut Eestis ja tõkestada vaenu õhutamise seotud kuritegusid.

Viimaste aastate ohtlikumaks tendentsiks võib pidada natsionaalsotsialismi ideede levitamiskatseid. Eestis on nende ideede propageerijaks kujunenud Eestisse elama asunud soomlasest seikleja Risto Mikael Teinonen, kes end eesti rahvuslaseks nimetab. Tema ümber koondunud noored ei küsi endalt, miks õpetab natsionaalsotsialismi oma sünnimaa kodakondsusest loobunud isik, kes on

valmis probleemide tekkimisel kohe asukohariiki vahetama. Samuti ei küsita, miks kirjastab ja levitab Soomest tulnud inimene Eestis raamatuid ja avalikustab selgelt provotseeriva sisuga pilte (Eesti ordeni ja haakristiga käepaelaga), mida Venemaa propaganda Eesti natsilembuse tõenditena kohe oma huvides ära kasutab. Mis seob Eesti rahvuslusi ja Eestit okupeerinud Saksamaa natsionaalsotsialismi ideoloogiat? Ei miskit muud, kui provotseeriv võõramaine aktivist, kes käitub nagu mõjuagent.



Tüüpilisi skinheade.



RIIGISALADUSE KAITSE

25. jaanuaril 2007 võeti Riigikogus vastu uus *"Riigisaladuse ja salastatud välisteabe seadus"*, mis jõustus 1. jaanuaril 2008. Uue seaduse ja selle alusel kehtestatavate õigusaktide väljatöötamise protsessis osales ka Kaitsepolitsei amet kui peamine riigisaladuse kaitset tagav asutus Eesti Vabariigis. Uue seaduse eesmärgiks on tagada Eesti Vabariigi julgeolek ja välissuhtlemine, kaitstes riigisaladust ja salastatud välisteavet avalikuks tuleku ja juurdepääsuõigusega isikule teatavaks saamise eest. Seaduse väljatöötamise vajaduse tingis asjaolu, et seni kehtinud seaduse regulatsioon oli vananenud, võrreldes teiste riikide ja rahvusvaheliste organisatsioonide salastatud teabe kaitse regulatsiooniga. Samuti oli senine seadus kohati liiga jäik riigisaladuseks oleva teabe liikide, nende salastamise taseme ja tähtsuse osas. Uue seadusega muudetakse riigisaladuseks oleva teabe määratlemine paindlikumaks – seadusandja loetleb

seaduses ammendavalt riigisaladuse liigid ning nende salastamise kõige kõrgema võimaliku taseme ja maksimumtähtsaja ning annab Vabariigi Valitsusele volituse normi kehtestada konkreetsed salastamise tasemed ja tähtsajad teabele liigi alaliikide kaupa. Erinevalt senikehtivast korrast, kus riigisaladus on toodud ammendavate loeteludena seaduses ja on liigitatud riigisaladuse tasemete kaupa, tuleb alates 1. jaanuarist 2008 otsida salastamisaluse märgest tehes vastavat viidet Vabariigi Valitsuse 20. detsembril 2007.a. määrusest nr. 262 *"Riigisaladuse ja salastatud välisteabe kaitse kord"*.

Riigisaladuse jaotus alaliikide kaupa on uue seaduse kohaselt järgmine:

- välissuhte riigisaladus;
- riigikaitse riigisaladus;
- korrakaitse riigisaladus;
- julgeolekuasutuste riigisaladus;
- infrastruktuuri ja teabe kaitse riigisaladus.

Senisest põhjalikumalt on reguleeritud riigisaladuse salastamise kustutamise, salastamisaluse, - taseme ja –tähtsaja muutmise protseduur ning see on tehtud oluliselt lihtsamaks kui seni kehtinud korras. Oluliselt on laiendatud nende isikute ringi, kes nimetatud toiminguid teha saavad. Samuti on täpsustatud salastatud teabekandjate vormistamise nõudeid.

Varasemaga võrreldes on viidud protseduure juurdepääsuõiguse taotleja jaoks lihtsamaks ning arusaadavamaks. Regulatsioonide väljatöötamisel võeti arvesse NATO, EL-i ning nende liikmesriikide praktikat. Nii näiteks ühtlustati konfidentsiaalse taseme salastatud teavet sisaldava teabekandja töötlemise nõudeid vastavate NATO-s ja EL-s kehtivate nõuetega ning sellest tulenevalt sarnaneb konfidentsiaalse taseme riigisaladust sisaldavate teabekandjate koopiade töötlemine rohkem piiratud taseme riigisaladust sisaldavate teabekandjate töötlemisele. Oluliseks muudatuseks on juurdepääsuõiguse andmisest keeldumise aluste laienemine, millest olulisimaks tuleb pidada taotleja lojaalsuse hindamist. Nii ei anta juurdepääsu isikule, kes on väljendanud sõna või teoga ebaausust, ebalogoalsust, ebaausaldusväarsust või ebadiskreetsust, mis viitab isiku ebaausaldusväarsusele riigisaladuse hoidmisel.

Tulenevalt uue seaduse jõustumisest ning vajadusest tutvustada kõigile riigisaladuse valdajatele muudatusi riigisaladuse töötlemises, on 2008. aastal Kaitsepolitseiametil kavas läbi viia hulgaliselt koolitusi. Kuna seadusest tulenevaid muutusi teabevaldajate riigisaladuse alases töökorralduses on palju, siis saab 2008. aasta olema suuresti n.ö. üleminekuaastaks vanalt korrald uuele. Seadus kohustab teabevaldajaid nende valduses olevaid salastatud teabekandjaid üle vaatama aasta jooksul – alates seaduse jõustumisest. Kui teabekandjas sisalduv teave ei ole uue seaduse kohaselt riigisaladus või

salastatud välisteave, siis teabe salastatus kustutatakse ja teabekandja märgistatakse uue seaduse alusel. Kui teabekandjas sisalduv teave on uue seaduse kohaselt salastatud teisel tasemel, õiguslikul alusel või teise tähtsajaga, siis muudetakse vastavalt teabekandja salastusmärgest, märgest teabe salastamise õigusliku aluse või teabekandja salastamistähtsaja kohta. Üleminekuperioodil püüab Kaitsepolitsei amet anda kõik endast oleneva, et olla teabevaldajatele abiks riigisaladuse korralduse koostöös viimisel uue seadusega.

Paralleelselt uue seaduse ja selle alusel antavate õigusaktide väljatöötamises osalemisega ning ettevalmistuste tegemisega uue seaduse rakendamiseks, tegeles Kaitsepolitseiameti riigisaladuse kaitse valdkonnas ka oma igapäevase rutiinse tegevusega.

• **2007. aastal** jõudsid julgeolekukontrolli menetluse esimesed juriidilised isikust juurdepääsuloa kehtivuse pikendajad. Samuti võib jätkuvalt täheldada juriidiliste isikute kasvavat huvi riigisaladuse töötlemise õiguse vastu. Alates 1. jaanuarist 2008 on riigisaladuse töötlusloa võimalik taotleda ka füüsiliselt isikust ettevõtjatel. Töötlusloa annab õiguse töödelda riigisaladust väljaspool riigiasutuse või Eesti Panga valduses olevat kinnis- või vallasasja.

• **2007. aastal** võib riigisaladuse kaitse valdkonnas pidada tähelepanuväärseks ka seetõttu, et taaskord tegi Riigikohus otsuse riigisaladuse kaitset puudutavas küsimuses, aidates seeläbi selgitada valdkonna õigusraamistikku. Oma 12. novembri 2007.a. otsusega kohtuasjas nr 3-1-1-71-07 jättis Riigikohus muutmata Tartu Maakohu 18. aprilli 2007. aasta otsuse Reet Kuntuse väärteoasjas Riigisaladuse seaduse § 321 lg 1 järgi, millega R. Kuntus oli süüdi mõistetud talle allkirja vastu väljastatud salastatud teabekandja kadumises. Tartu Maakohu otsuses jäeti

omakorda muutmata Kaitsepolitseiameti kui kohtuvälise menetleja otsus 18. septembrist 2006 samas väärteoasjas.

Kaitsepolitseiameti otsusest nähtus, et 25. veebruaril 2005 väljastati Kaitseliidu Jõgeva Maleva raamatupidajale Reet Kuntusele allkirja vastu CD-plaat, millele olid salvestatud konfidentsiaalse tasemega riigisaladuseks tunnistatud teave, s.o. kaitseväge ja Kaitseliidu sõjaaja struktuur. Teabekandjat vastu võttes võttis Reet Kuntus endale Riigisaladuse seadusest tulenevalt kohustuse kaitsta tema valduses olevat salastatud teabekandjat avalikuks tuleku ja kõrvalise isiku juurdepääsu eest ning töödelda tema käes olevat salastatud teabekandjat vastavalt Vabariigi Valitsuse 8. juuli 1999.a. määrusega nr. 216 kinnitatud *"Riigisaladuse kaitse kord"* (edaspidi: Riigisaladuse kaitse kord) sätestatud nõuetele.

Salastatud teabekandja kadumine sai võimalikuks seetõttu, et Reet Kuntus ei järginud Riigisaladuse kaitse korras sätestatud nõudeid – punktid 76, 81, 83 ja 841:

- * ei säilitanud tema valduses olnud salastatud teabekandjat turvakonteineris, kuigi tööandja poolt olid talle vastavad tingimused loodud;
- * ei hoidnud salastatud teabekandjat oma pideva järelevalve all pärast seda, kui ta oli selle turvakonteinerist välja võtnud;
- * ei sulgenud salastatud teabekandjat turvakonteinerisse ega lukustanud tööajal ruumist lahkudes ruumi sissepääse;
- * ei küsinud asutuse juhi luba ega pakendanud salastatud teabekandjat nõuete kohaselt selle turvalaalt väljavõtmisel.

Seega pani Reet Kuntus toime *Riigisaladuse seaduse* § 321 lg 1 sätestatud väärteo, s.o. Riigisaladuse seaduse või selle alusel kehtestatud õigusaktide nõuete rikkumine, kui see ei olnud seotud riigisaladuse avalikustamisega.



RAHVUSVAHELISE TERRORISMI ENNETAMINE

Terrorismi ennetamine

1990-ndatel aastatel oli Kaitsepolitsei ameti terrorismivastase töö põhirõhk terrorismiga lähedalt seotud kuritegude (ebaseaduslik lõhkmaterjalide ja relvade käitlemine) ennetamisel, tõkestamisel ja avastamisel. Viimaste aastate sündmused maailmas on suurendanud vajadust ohjata rahvusvahelise islamiterrorismi mõju Eestile.

Kõigi otsuste või kaudsete ennetavate meetmete eesmärgiks on Euroopa Liitu saabunud moslemite radikaliseerumise ennetamine ja ekstremistlikesse ning terroristlikesse rühmitustesse uute liikmete värbamise tõkestamine. Liitumisel Schengeni viisaruumiga on Eesti muutunud osaks ühtsest Euroopast. Paratamatult tähendab see ka seda, et Euroopas tegutsevad terrorirühmitused

ohustavad nüüd Eestitki: tavainimese liikumist lihtsustades suurendab Schengeni viisasüsteem ka radikaalsete rühmitustega seotud isikute Eestisse saabumise võimalusi nii Euroopa Liidust kui mujalt.

Terrorismi valdkonnas võib viimaste aastate "trendiks" Euroopas lugeda iseseisvate väikeste rühmituste tegevuse, mille liikmed on Euroopa Liidu kodanikud või



kauaaegsed elanikud, kes valivad sihtmärke eelkõige kohalikest oludest lähtuvalt. Selliseid gruppe on raske tuvastada, neil ei pruugi olla kontakte teadaolevate islamiaärmuslastega ja nende võimalik terrorismi rahastamisele suunatud tegevus ei pruugi eriteenistustele silma jätta, kuna nad ei vaja selliseks tegevuseks suuri ressursse. 2007. aastal Suurbritannias, Saksamaal ja Taanis toimunud terrorismivastaste operatsioonide käigus vahistatud isikud kuulusid just sellistesse n.ö. "magavatesse rakukestesse" (inglise keeles *sleeping cells*) – rühmitustesse, mille liikmeid ei olnud varem põhjust seostada radikaalse islamiga ning mis aktiveerusid vajalikul hetkel rünnaku korraldamiseks. Sellised "rakukesed" on oma liikmete kaudu pahatihti seotud

ka mitmete meie lähiriikidega. Seetõttu ei saa välistada, et mõni "magav raku" võib ka Eestis kanda kinnitada ja ühel hetkel aktiveeruda.

Mitmete riikide eriteenistuste senine praktika näitab, et keskmiselt 1-2% Euroopa riikides tegutsevate moslemikogukondade liikmetest on kas seotud radikaalsete organisatsioonidega või ise radikaalselt meelestatud. Kuigi radikaalsete vaadetega moslemid ei pruugi mitte kunagi osaleda terroristlike aktide planeerimises ja elluviimises, on nad siiski julgeolekuohuks, kuna radikaliseerumine võib kergesti viia terrorismikuritegude toimepanemiseni või nendele kaasaitamiseni. Samuti on oma liikmete kaudu pahatihti seotud

eesmärgid (koraanil põhineva islami õiguse ehk šariaadi kehtestamine, meeste ja naiste võrdsete õiguste kaotamine jne.) on iseenesest vastuolus demokraatia ja õigusriigi põhimõtetega. Seetõttu kujutab radikaalse islami levik endast julgeolekuohu ja õõnestab riigi põhiseaduslikku korda ka siis, kui seda järgivad isikud ei kasuta oma eesmärkide saavutamiseks terrorismi.

Radikaalse islami leviku tõkestamine

Fundamentalistlik islamiorganisatsioon *Jamaat Tabligh'* ilmutas ka 2007. aastal huvi Eesti vastu, mis väljendus kahe misjonäride grupi visiitidena. Seejuures on tähelepanuväärne, et üht grupi koosseisus olnud Euroopa Liidu liikmesriigi kodanikke on põhjendatud alus seostada terrorismi toetamisega. Nimetatud organisatsiooniga seoses tuleb mainida 2008. aasta jaanuaris Hispaanias toimunud terrorismivastast operatsiooni, kui vahistati 14 isikut, keda kahtlustatakse terroriaktide kavandamises Barcelonas. Esiolse informatsiooni kohaselt on paljud vahistatud *Jamaat Tabligh'* liikmed. See juhtum tõestab veelkord, et kuigi *Jamaat Tabligh'* misjonärid otseselt ei levita üleskutseid terrorismile, on mitmed selle liikmed seotud terrorirühmitustega.

Lisaks väljastpoolt Eestit jätkuvalle huvile Eesti moslemikogukonna vastu on Eesti moslemikogukonna liikmed ka ise olnud huvitatud kontaktide jätkamisest ja loomisest teistes riikides tegutsevate islamiorganisatsioonidega. Kinnituseks sellele on Eesti moslemikogukonna liikmete osalemine 2007. aasta suvel Poolas toimunud iga-aastasel islamiorganisatsiooni *World Association of Muslim Youth (WAMY)* poolt korraldatud usulaagri tegevuses. WAMY on Saudi Araabia valitsuse rahastatav organisatsioon, mida on mitmes riigis seostatud terrorismi toetamise või radikaalsete vaadete levitamise. Seda, et radikaalsed vaated võivad levida ka Eesti moslemite hulgas, näitab juhtum, kus Eesti moslemikogukonna aktiivne liige peeti kinni Usbekistani piirilinnas Termezis, kust ta kavatses minna edasi Afganistani konfliktipiirkonda Taliban toetama. Kinnipidamisel käitus isik agressivselt ning teda peeti Usbekistani õiguskaitseorganite poolt kuu aega vahi all. Nimetatud isiku puhul on tegemist islami usu vastu võtnud n.ö. konverdigiga, kes on psüühiliselt ebastabiilne. Tal on aga olnud tihedad kontaktid islamiorganisatsiooni

Jamaat Tabligh' liikmetega nende Eesti visiitide ajal. See näitab, et kuigi radikaalsete või fundamentalistlike organisatsioonide esindajad Eestis teadaolevalt otseselt värbamisega ei tegele ja džihaadile üles ei kutsu, mõjuvad nende loosungid siiski inspireerivalt ja seda eelkõige vaimselt ebastabiilsetele isikutele.

Eestisse on viimastel aastatel saabunud järjest rohkem moslemitest immigrante Põhja-Aafrikast, Lähis-Idast ja Aasiast. Siia püütakse pääseda erinevatel viisidel: viisa või tööloa alusel, üritades astuda mõnda Eesti kõrgkooli või abielludes Eesti kodanikuga. Kohaliku keelt mittevaldavatel ning piisava hariduse ja töökogemusega immigrantidel on raskusi Eesti ühiskonda integreerumisel. See on mitmel juhul toonud kaasa moslemitest immigrantide suurema huvi rangemalt islamit järgida ning koondumise kohaliku palveruumi ümber toimuvasse, kus kohtutakse sarnase taustaga isikutega. Nii on osa immigrante eraldunud ühiskonnast, mis toob kaasa ohu, et sellistes kinnistes gruppides võivad hakata kergesti levima radikaalsed vaated ning ühiskonnale ja riigi põhiseaduslikule korrale vastandumine.

Terrorismi rahastamise tõkestamine

Terrorismivastase võitluse üheks tähtsaks osaks on terrorismi finantseerimise tõkestamine. Kuigi Eestis ei ole tuvastatud isikuid ega organisatsioone, kes teadlikult

finantseeriksid terrorismi, võidakse sellel eesmärgil ära kasutada Eesti finantsstruktuure. Nii selgus Suurbritanniast Kaitsepolitsei ametile esitatud õigusabipalve täitmisel, et Eesti finantsstruktuuride kaudu on liikunud vahendeid Suurbritanniast toimepandavate terroriaktide planeerimiseks ning ettevalmistamiseks. Selleks kasutati erinevaid rahasiirdamissüsteeme, krediitdiastusi, kinkekaarte ning variisikutele müüdnud pangakontosid.

Menetluse ajal aga selgus, et "tankistidest" kontoomanikud ei teadnud raha tegelikkust otstarvet ehk selle seotust terrorismiga. Seetõttu edastati kriminaalasi võimaliku rahapesu ning arvutikelmuse faktide kontrollimiseks Keskkriminaalpolitseile. Selle ja Keskkriminaalpolitseis juba menetluses olnud kriminaalasja menetlemise tulemusena mõistis Harju Maakohus 12.06.2007 Maksim Ponomarenko süüdi rahapesus, karistades teda 2 aasta ja 3 kuu pikkuse tingimisi vangistusega 18-kuulise katseajaga, ning Ilja Kotkovi süüdi rahapesus ja arvutikelmuses, karistades teda 5-aastase tingimisi vangistusega 3-aastase katseajaga. 05.07.2007 mõistis Suurbritannia kohus terrorismile kaasaaitamises süüdi 3 Suurbritannia kodanikku, kellele mõisteti reaalsed vanglakaristused vahemikus 6,5–10 aastat.

Kinnituseks sellele, et ka läbi Eesti võivad liikuda rahalised vahendid, mis pakuvad huvi rahvusvahelise terrorismivastase võitluse seisukohast, on asjaolu, et 2007. aasta suvel saadeti Eesti moslemikogukonnale

usulagraite korraldamiseks finantstoetust islamiorganisatsiooni *Al-Uaaf Al-Islami* ga seotud isikute poolt, keda on põhjendatud alus seostada terrorismi toetamisega.

Massihävitusrelvade ning strateegiliste või kahese kasutusega kaupade salakaubanduse tõkestamine

Terrorismivastase võitluse seisukohalt on jaoks strateegiliste ja kahese kasutusega kaupade ning massihävitusrelvade leviku ennetamine ja tõkestamine riigi jaoks jätkuvalt oluline ning tähtsust omav valdkond. Tulenevalt Eesti geograafilisest asukohast ning asjaolust, et Eesti paikneb Euroopa Liidu välispiiril, on tõhus ennetustöö ja erinevate ametkondade vaheline infovahetus väga olulised, kuna Eestisse sissesuugeldatud strateegilisi materjale on Euroopa Liidu siseselt lihtne edasi toimetada.

Strateegiliste või keelatud kaupade vedu läbi Eesti on riigi geograafilisest asendist tulenevalt olnud salakaubavedajatele juba sajandeid atraktiivseks liikumisteks. Näitena võib siinkohal tuua juba keskajal kehtinud kaubanduspiirangud ja nende rikkumised:

"Kaubanduse vallas olid Liivimaal alati jutuks ka keelatud kaubad ja keelatud kaubandus. 1520. aastal arenes pikem kirjavahetus Rakvere foogti ja Tallinna vahel ühe tinalaadungi pärast, mille foogt oli arestinud. Tina kuulus strateegiliste kaupade nimekirja ja seda oli



Islamistide ideoloogiline abisaadetis



Terroriakti kavandanud Mirsad Bektašević (Bosnia kohtus), kelle vahistamisest Bosnias sai alguse terrorismi rahastamise uurimine (ülal).



Suurbritannia kohtus terrorismile kaasaaitamises süüdi mõistetud kolm Briti kodanikku.

keelatud ida poole müüa. Arestitud tina oli peidetud heeringatünnidesse ja seda veeti Tallinna kodaniku Jürgen Keisseri laeval. Tallinna linnal polnud rae sõnusti sellega midagi pistmist. Väidetavalt oli Lewonte nimeline venelane Tallinnas neli aastat elanud ja salaja tinaäri ajanud. Kogu asja komplitseeris ka see, et kuna tehing oli juba toimunud, kuulus laadung venelastele ning sellest tulenevalt ei soovinud Tallinn kaupade kinni pidada, kartes Moskva suurvürsti vastumeetmeid". (Tiina Kala, Juhan Kreem, Anu Mänd "Kümme keskaegset tallinnast" (Tallinn, 2006; lk. 50-51)

Seega pole strateegiliste kaupade veo piirangud mingi uus nähtus ning valdkonna laiemaks eesmärgiks on alati olnud rahu ja stabiilsuse tagamine ning olemasolevate kriisikollete eskaleerumise ennetamine. Ka käesoleval ajal tuleb pöörata tähelepanu asjaolule, et Venemaal on Nõukogude Liidu aegadest säilinud massihävitusrelvade osad ja muud strateegilised kaubad (näiteks radioaktiivsed materjalid), mis on salakaubandusega tegelevate isikute silmis atraktiivseks müügijartikliks ning selliste materjalide Läände liigutamiseks või ka vajalike müügitehingute sooritamiseks võidakse kasutada just Balti riike.

Kokkuvõtvalt võib Kaitsepolitseiameti tööd strateegiliste ja kahese kasutusega kaupade ning massihävitusrelvade leviku ennetamise ja tõkestamisega seondult vaadelda kahel tasandil. Esiteks osaleb Kaitsepolitseiamet välisministeeriumi strateegilise kauba komisjoni töös, mille raames tegeldakse valdavalt strateegilise kauba sattumise tõkestamisega kriisipiirkondadesse või rahvusvahelise embargo all olevatesse riikidesse. Teiseks oluliseks valdkonnaks on organiseeritud kuritegevuse seoste tuvastamine nimetatud materjalide salakaubaveoga, kuna on teada terroristlike organisatsioonide püüded saavutada juurdepääs massihävitusrelvadele, milleks võidakse muuhulgas kasutada ka kohalike organiseeritud kuritegelike gruppide poolt loodud salakaubateid.

2007. aastal tuvastati mitmete äriühingute ja eraisikute puhul seaduserikkumisi seoses strateegilise kauba ekspordi või impordiga ning alustati 14 kriminaalasja menetlust Karistusseadustiku § 392 (keelatud ja eriluba nõudva kauba ebaseaduslik sisse- ja väljavedu) alusel. Enamike läbiviitud menetluste käigus tuvastati, et avastatud



Fundamentalistliku islamiorganisatsiooni Jamaat Tabligh' misjonärid lennujaama turvakontrollis.

tegevused polnud oluliselt kahjustanud ei Eesti ega teiste Euroopa Liidu riikide julgeolekut, mistõttu menetlused lõpetati otstarbekuse kaalutlustel sundraha maksmise rakendamise (20 000 – 120 000 krooni).

Strateegilise kauba ekspordi või impordiga esinenud seaduserikkumiste analüüs näitas, et erinevate ametkondade teavitustöö on tõstnud nii juriidiliste kui ka füüsiliste isikute teadmisi antud valdkonnas. Positiivse arengu ühe näitena võib nimetada eraisikute poolt välismaa sõjaväesõidukite ilma litsentsita Eestisse sissetoomise arvu vähenemist 2007. aastal. Eespool mainitud karistused aitavad ehk äriühingutel veelgi selgemalt mõista, et seaduserikkumiste puhul ei pääse ainult oma süü tunnistamise ja kahetsemisega, vaid kanda tuleb ka rahalist vastutust.

Rahvusvaheliste salakaubavedajate gruppide tegevusest lähtuvat ohtu kirjeldatakse allpool toodud näite varal.

07.09.2006 algatati Kaitsepolitseiametis KarS § 392 lg 2 p 2 (keelatud ja eriluba nõudva kauba ebaseaduslik sisse- ja väljavedu isikute grupi poolt) tunnusel kriminaalasi seoses eelnevalt laekunud informatsiooniga, mille kohaselt kavandab rahvusvahelise salakaubaveo ning narkoõruga seotud Aleksandr Kaldma isikute gruppis suures koguses sõjaväe relvade illegaalselt väljavedu Eesti Vabariigist Leedu Vabariiki. Kogutud teabe realiseerimisel pidasid kaitsepolitsei töötajad 07.03.2007 koostöös Keskkriminaalpolitsei ja K-komandoga Tallinnas Pallasti 32 asuva garaažiühistu territooriumil kinni Aleksandr Kaldma ja Sergei Lodi, kes kinnipidamise hetkel valmistasid transpordiks ette suurt kogust nende valduses olevaid ebaseaduslikke

Rahvusvahelise salakaubavedajate grupi üks liidreid Aleksandr Kaldma (vasakul ülal).

Väliselt tavaline Leedu numbrihõõblauto sisaldas 95 lahingurelva PPS-43, mida kavatseti illegaalselt Eestist välja toimetada.

Ebaseaduslik püstol „Makarov“, mille illegaalne relvakaubitseja Sergei Lodi kinnipidamise hetkel käest viskas. Püstol „Makarovil“ oli „kuul raudas“.



tolirelvi ja laskemoona. Leedu hõõbliautosse relvakoomat laadinud relva-smuugeldajad olid ootamatute külastajate tarbeks varustanud ennast ka käsirelvaga, kuid neid vahistama tulnud politseierüksuste ilmselt ülekäulu nähes loobusid nad relvastatud vastupanust ja viskasid viimasel hetkel Makarovi püstoli käest. Kumbagi meest on ka varem kuritegude eest ka karistatud – tõsi küll, teiste nimede all (A. Kaldma kui Aleksandr Bortšuk ja S. Lodi kui Sergei Gussev).

Eelnimetatud isikute, samuti nende relvakaubandusala tegevusega seotud kontaktide valdusest avastati ja võeti ära kokku:

103 komplektset PPS-43 tüüpi püstolikuulipildujat, 8 püstolit, 1 optilise sihikuga vintrelv, 4177 erineva kalibri ja otstarbega padrunit, kokku 4,154 kg erinevaid lõhkeaineid, 19 elektridetonatorit, 4 tolirelva helisummutit, 2 õõvaatlusseadet.

Püstolikuulipilduja PPS-43 on Vene relvakonstruktori Aleksei Sudajevi poolt 1942. a konstrueeritud täisautomaatne, 35 padrunit mahutava salvaga tolirelv, mille laskekiiruseks on 700 lasku minutis ning efektiivse tule kaugus ulatub 200 meetrini. Laskemoonana kasutatakse 7,62x25 mm padrunit (sama padrunit on kasutusel ka TT püstolis). Kuna padrunit on teras-südamikuga kuul, on see võimeline läbistama mitmeid tänapäeva politseistruktuurides kasutatavaid kuuliveste. Seega on tegemist võimsama relvaga, kui tihti kurjategijate lemmikuks olev TT püstol. Juba üksnes Teise maailmasõja ajal toodeti neid püstolikuulipildujaid 500 000 tükki, millest suurem osa jäi konserveeritult seisma strateegiliste varude lattu.

Kõnealuse kurjategijate grupi mõttemaailma iseloomustab kõige paremini järgmine seik. Kui uurijad pärast ametliku tööpäeva lõppu (pärast kella 18.00) ühe grupi liikme juurde läbiotsimisele saabusid, võttis relvärkast majaperemees neid vastu aluspükstes, käes summutiga püstol Makarov, millel kuul rauda tõmmanud. Tolirelv oli mehe valduses mõistagi ebaseaduslikult. Tõõvälisel ajal oma ukse taga uurijaid nähes ei olnud mehe imestusel piire ning ta pomes, et tuleks ikka õigel ajal tulla, siis ma poleks siin relvaga nii lollilt vahele jäänud.

Kriminaalasjas tuvastati, et kõnealune kurjategijate grupp käitles ebaseaduslikult üle 700 kg narkootikume (valdavalt hašiš, kuid samuti marihuana, MDMA, extasy tabletid, kokaiin) ning üle 1000 liitri narkootilise aine valmistamiseks mõeldud lähteainet fenüülsetoon ehk BMK. Grupi rahvusvahelist haaret salakaubana Eestisse ning toimetati siit edasi Venemaale, kusjuures osa turustati ka Eestis. Samas liikus narkootikumide tootmise lähteaine BMK Venemaalt Jekaterinburgist salakaubana Eestisse ning siit edasi juba Lääne-Euroopasse. Selguse mõttes olgu

lisatud, et 1 gramm hašišit maksab Eesti tänavakaubanduses 150-200 krooni (10-14 eurot) ja BMK liiter ca 7000 krooni (450 eurot) – seega saab igakuise ise endale pildi narkoäri rahalisest mõõtmest.

Huvipakkuv on tõik, et suurema osa grupi liikmete kinnipidamine 07.03.2007 ei avaldanud mitte mingit mõju nende vabadusse jäänud kuriteokaaslastele, kes jätkasid ülikasumite ahnuses narkoäri ja salakaubavedu. Näiteks peeti 07.11.2007 Tallinnas kinni narkokuller 30 kg hašišiga (tänavamüügi väärtus ca 6 miljonit krooni), mis pidi jõudma Venemaale Sankt Peterburgi. 28.11.2007 peeti aga teel Tallinnast Narva teine sama grupi narkokuller, kellelt leiti 4 kg puhas (86%) kokaiini, mille turuväärtus samuti üle 6 miljoni krooni.

Antud grupi seaduskuulekust, või õigemini oleks öelda selle puudumist, ilmestab ehedalt fakt, et peale mõnda kuud vahi all viibimist, üritasid vabadusse jäänud „võitluskaaslased“ kahtlustatav Sergei Lodi elukaaslast vahendusel edastatava pakiga kahtlustatav Sergei Lodile kambrisse nn teemanõõre toimetada. Sandaalidesse peidetud teemanõõrid olid ilmselt mõeldud selleks, et kõrvaldada „metalsed tõkkes“, mis kohtumääruse kohaselt Sergei Lodi

vabadusest lahutasid „Lisavarustust“ sisaldavad ning vabadusse viima pidanud jalavarjud siiski adressaadini aga ei jõudnud, kuna vaatamata osavale maskeerimisele tuvastasid korraldajad teemanõõre olemasolu ning vahialuse „vabaks saagimine“ jäi selleks korra katki.

Hea rahvusvahelise koostöö käigus peeti erinevates EL-i liikmesriikides kinni üle 205 kg erinevaid narkootilisi aineid (valdavalt hašiš), 364 liitrit BMK-d (amfetamiini lähteaine) ning samuti 4 500 000 salasigaretit, millega kuritegeliku grupi liikmed samuti tegelesid. Salakaubavedajate grupile tähendas see aga kümnetes miljonites eurodesse ulatuvat saamatajäänud kuritegeliku tulu. Rahvusvahelise koostööoperatsiooni käigus paljastati 48 isikut, neist enamuse Eestis. Salakaubavedajad ilmutasid ka mõningast leidlikkust, peites narkootikume veoautode haagiste põrandatesse tehtud spetsiaalsetesse peidukutesse, uputasid kanistrid BMK-ga värvinõudesse jne. Üks narkovedaja üritas koguni peita järjekordse narkopartii näidist (ca 100 g hašišit) grillkana sisemusse, et see varjatult üle riigipiiri toimetada, kuid ka see kulinaarne trikk ei õnnestunud.

Kriminaalasja menetlemisel tuvastati, et A. Kaldmaga seotud rahvusvaheline salakaubavedajate grupp toimetab muuhulgas narkootikume Hollandist läbi Balti riikide Venemaale ning Venemaalt BMK-d ning suures koguses sigarette Skandinaavia riikidesse.

Teema lõpetuseks tulebki märkida, et varasemate aastatega võrreldes pöörab Kaitsepolitseiamet terrorismi

ennetustegevuses järjest suuremat tähelepanu just rahvusvahelisel tasemel salakaubaäri ajavatele isikutele, kuna suurtele kasumitele orienteeritud nn. kõrgema taseme salakaubavedajad on omakasu eesmärgil valmis lisaks narko- ja aktsiisikaupade salakaubaveole korraldama ka näiteks terroriakti korraldamiseks vajamineva kauba, sealhulgas relvade, lõhkeainete, samuti massihävitusselvade või nende komponentide salakaubavedu. Erinevate riikide õiguskaitseasutuste ühisoperatsioonid aitavad tihendada rahvusvahelist terrorismivastast koostööd.

Ebaseadusliku lõhkeaine käibelt kõrvaldamine

Terrorismivastase võitluse üheks esmaülesandeks – eelkõige hoidmaks ära pommiplahvatuste korraldamist – on lõhkeainete ebaseadusliku käitlemise, samuti lõhkeainete valmistamise ja oamisega seotud isikute tuvastamine ning tabamine. 2007. aastal avastasid kaitsepolitseinikud ja kõrvaldasid käibelt kokku 89,2 kg erinevat lõhkeainet, 152 teisest maailmasõjast pärit lõhkekeha, 17 käsigranaati, 5 omavalmistatud lõhkeainet jpm. Võrreldes 2006. aastaga, kui käibelt kõrvaldati 33,3 kg erinevat lõhkeainet, 5 omavalmistatud lõhkeainet ja 27 erinevat granaati, osutus konfiskeeritud lõhkeaine hulk märksa suuremaks.

Ühelt poolt on see tingitud asjaolust, et 2007. aastal realiseeriti mitmeid kriminaalsju, mille teave pärines juba varasematest

aastatest. Näiteks ka eespool kajastatud tolirelvade salakaubaveo kriminaalasi. Teiselt poolt on tabatud ebaseadusliku lõhkeainete käibelt koguse suurenemine kindlasti tingitud sellest, et viimastel aastatel on hakanud taas järjest olulisemaks illegaalse lõhkeainete äraandmise kujunema Kirde-Eestis asuvad kaevandused. Kuigi Kaitsepolitseiamet on korduvalt juhtinud tähelepanu asjaolule, mille kohaselt tuleks oluliselt karmistada kaevandustes kasutatava lõhkeainetialast järelevalvet, pole seda tänini märkimisväärselt tehtud. Kurjategijatel on säilinud võimalus hankida lõhkeaine aja jooksul ebaseaduslikult suures koguses kaevandustes kasutatavat lõhkeainet.

Toodud väite kinnituseks võib näitena tuua 01.02.2007 Kaitsepolitsei ametis algatatud kriminaalasja, kus Kohtla-Järve elanikult Roman Aptilt võeti ära 19,7 kg kaevandusest pärinevat lõhkeainet ammoonit ja omavalmistatud lõhkeainet. Viimane koosnes 100 grammist ammoonidist ning samuti kaevandustes kasutatavast 1 elektridetonatorist. Teiseks näiteks on Kaitsepolitsei ametis 04.07.2007 algatatud kriminaalasi, mille käigus saadi Kohtla-Järve elanikult, Põlevikvi Kaevandamise AS-i töötajalt Eduard Borovoiilt mitme kuriteomatmise teel kätte kokku 45 kg lõhkeainet ammoonit ning 0,6 kg lõhkeainet nobeliit. Eeluurimisel tehti kindlaks, et kogu E. Borovoi ära võetud lõhkeaine pärines Põlevikvi Kaevandamise AS-i Estonia kaevanduse territooriumilt, kus selle toimetamisest välja ja andis E. Borovoi üle kaks nimetatud kaevanduse töötajat.

Kirjeldataud kriminaalasjad näitavad ühelt poolt, kui suures koguses on võimalik kaevandustes ebaseaduslikult välja viia seal kasutatavat lõhkeainet. Teisalt viitab taoliste suurte lõhkeainetkoguste ebaseaduslik omandamine ja hoidmine selgelt asjaolule, et need olid omandatud edasimüümise eesmärgil. Võib vaid ette kujutada, millist julgeolekuriski kujutab endast see, kui kuritegelike kavatsustega isikutele on võimalik ühest ebaseaduslikust allikast lõhkeaine ajaga korraga omandada ca 20-50 kg lõhkeainet ning milliseid raskeid tagajärgi võib sellise koguse lõhkeaine kasutamine põhjustada inimeste elule ja tervisele, samuti varale.

Lisaks kaevandustele on teiseks, kesjuures järjest olulisemaks illegaalse lõhkeainete



“Võlutsandaalid” (sisaldasid trellide saagimiseks mõeldud teemanõõre), millega relvakaubitseja Sergei Lodi kavatses vanglast põgeneda. Sandaalid tõi pakiga kohale tema elukaaslane.

Samuti oli ta varasemalt „mustade päevade“ tarbeks varunud lõhkeainet. S.Lodi kodust leitud trootül (TNT)



Kaitsepolitsei viimaste aastate ühesuurima operatsiooni tulemusena konfiskeeritud salarelvapartii – 103 püstolkuulipildujat PPS-43.

allikaks isikud, kes käivad eelkõige Kirde-Eestis asuvatest Teise maailmasõja aegsetest lahingupaikadest otsimas ja välja kaevamas sõjaaegseid militaararhivide, sealhulgas lõhkematerjali. Nimetatud kontingendi näol ei ole tegemist mitte sügava ajaloo huviga inimestega, vaid reeglina isikutega, kes otsivad ja kaevavad lahingupaikadest lõhkematerjali välja eesmärgiga seda kas ise hiljem kasutada või müüa kasusaamise eesmärgil edasi. Siinkohal tuleb rõhutada, et sõjaaegsetest lahingupaikadest lõhkekehade väljakaevamine on ohtlik eelkõige kaevajale endale, aga ka isikutele, kes hiljem kõnealuste objektidega kokku puutuvad, kuna reeglina on väljakaevatav lõhkematerjal äärmiselt plahvatusohtlik.



Teise maailmasõja tapariistad on ohtlikud isegi 60 aastat hiljem. Iga niisugune maapõuest leitud mürk või miin võib "mustadele arheoloogidele" saatuslikuks saada. Pildil: hukkunud Maksim Voronini poolt välja kaevatud arsenal.

Näitena võib tuua Kaitsepolitsei ameti menetluses olnud kriminaalasja, mis algatati seoses 29.07.2007 Ida-Virumaal Vaivara valla metsas toimunud plahvatuses, mille tagajärjel hukkus varem venelastest koosnevasse sõjaajaloo ühingu "Priboi" kuulunud Maksim Voronin. Eeluurimisel tehti kindlaks, et M. Voronin osutus nn. mustaks arheoloogiks, kes otsis mestast sõjaaegseid lõhkematerjale ning kes hukkus sõjaaegse mürsu süütu plahvatus tagajärjel. Seda, et tegemist oli pikaajalise "musta arheoloogiga" kinnitab fakt, et Maksim Voronini ebaseaduslikust valdusest avastati kokku 57 sõjaajast pärit lõhkekeha ning 1,1 kg mürskudest välja sulatatud lõhkeainet trootül.

Kahjuks ei ole viimatinimetatud isiku näol tegemist erandiga. Näiteks pidasid 09.12.2007 kella 21.00 ajal kaitsepolitseinikud koostöös Põhja Politseiprefektuuri kiirreageerimistaluse ametnikega Tallinnas Peterburi maantee 11. kilomeetril kinni sõjaajaloo ühingu "Vironia" kuuluva Jevgeni Filini, kelle poolt juhitud sõiduautost leiti 1 sõjaegne RGD-33 tüüpi käsigranaat, 3 sütitut ning 30 erineva kalibriga, samuti sõjaajast pärit, padrunit. Lisaks leiti ning võeti J. Filini kasutuses olevatest ruumidest täiendavalt ära kokku 47 padrunit, 450 g püssirohtu ning 4 miinipilduja miini.

Eeltoodud kaks näidet teevad ettevaatlikuks eelkõige seetõttu, et väljakaevatud

hoolimata jätkatakse terve mõistuse vastaselt lahingupaikadest sõjaaegse lahingumooni, seejuures äärmiselt plahvatusohtlikku lõhkematerjali otsimist ning välja kaevamist.

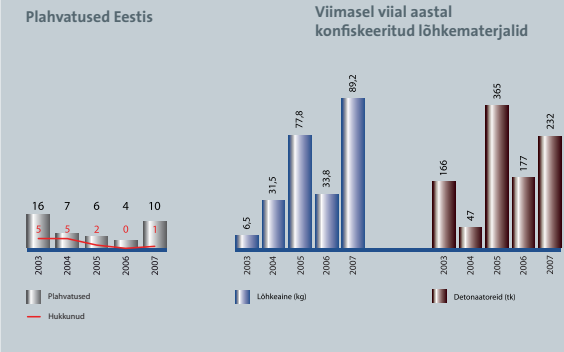
Plahvatuste avastamine

Paralleelselt lõhkematerjali ebaseaduslikust käitlemisest huvitatud isikute tuvastamise ning kriminaalvastutusele võtmisega on Kaitsepolitsei ameti ülesandeks Eesti Vabariigi territooriumil korraldatud plahvatuste organiseerimisega seotud isikute kindlakstegemine ning tabamine. 2007. aastal toimus Kaitsepolitsei ameti statistika kohaselt Eestis lõhkematerjali abil 10 plahvatust, milles hukkus juba mainitud Maksim Voronin ning sai vigastada 7 isikut. Võrreldes 2006. aastaga, mil toimus 4 plahvatust, kuid hukkunuid ei olnud (2 inimest sai kergeid kehavigastusi), on plahvatuste üldarv kasvanud. Eelkõige on see tingitud oskamatuses käsitada lõhkematerjali, mis on ühtlasi ka peamiseks plahvatusetoimimise põhjuseks. Siinjuures tuleb märkida, et 2007. aastal tõusis inimeste huvi lõhkematerjali vastu, seda just tavakodanike osas. Kuivõrd tavakodanikul aga reeglina puuduvad vajalikud teadmised ja oskused lõhkematerjaliga ümberkäimiseks, on sellest tulenevalt kasvanud ka plahvatuste ning nendes vigastada saanut arv – nii hukkunuga kui ka kõik kehavigastustega lõppenud plahvatused olid tingitud rumalusest või oskamatuses.

Kümnest plahvatuses seitsmel juhul toimus plahvatus seoses lõhkematerjali vale käsitsemisega.

- 10.05.2007 kell 12.53 toimus Ida-Viru maakonnas Illuka vallas Konsu külas plahvatus, kui AS-i Tootsi Turvas töötaja hakkas lõiketangidega löikama elektridetonatorit, mille tagajärjel sai kergeid kehavigastusi.

- 23.06.2007 kell 13.27 toimus Tallinnas Süstite tee 25-167 omavalmistatud detoneeruva segu plahvatus, mille tagajärjel sai üks inimene raskelt ja üks üli-raskelt vigastada. Nimetatud kuriteofakti osas algatati Kaitsepolitsei ametis kriminaalasi, milles tehti kindlaks, et Aleksandr Dzjobik, Aziz Šarimov ja Vitali Orekhov otsustasid viimase kodus valmistada olmekeemiat pomm, millega jaaniõhtul metsas pauku



teha. Pommide valmistamiseks kasutasid nad V. Orekhovi kodus olnud alumiiniumpulbrit ja tinamennikut, mille segu plahvatas, kui V. Orekhov süütas sigareti. Plahvatus tagajärjel süttisid V. Orekhovi ja A. Šarimovi riided põlema, mille tagajärjel põles V. Orekhovi keha nahapind umbes 60 % ning A. Šarimovil 26 % ulatuses.

- 02.08.2007 kell 02.40 toimus plahvatus Harjumaal Kose vallas Oru külas Oru 4-9, kui korteris viibinud 24-aastane mees löikas kääridega elektridetonatorit. Plahvatus tagajärjel kaotas ta põlda ja kahe järgmise sõrme otsad.

Eeltoodud kriminaalasjad näitavad ilmekalt, kui raskeid tagajärgi võib kaasa tuua lõhkematerjali vale käsitsemine, samuti omapäi olmekeemiat lõhkematerjali valmistamine. Sellest hoolimata üritab igal aastal vähemalt 2–3 inimest ise, eelkõige huvist lõhkematerjali vastu, valmistada käepärase olmekeemiat detoneeruvaid segusid. Uute püüaanide tekele aitab kindlasti kaasa asjaolu, et Internetis on kõigile vabalt kättesaadavad erinevate olmekeemiat valmistatud detoneeruvate segude kirjeldused.

Ülejäänud kolm 2007. aastal korraldatud plahvatust korraldati eelkõige huligaansel ajendil, mis ei toonud kaasa hukkunuid ega vigastuid, küll aga näitavad ilmekalt, et inimesed ei anna enesele aru, mida nad teevad. Parimaks näiteks on 15.01.2007 kell 02.30 Tallinnas Pelguranna 53 asuva maja ees sõiduteel korraldatud plahvatus, mille tagajärjel sai kahjustusi tänava

äärde pargitud sõiduatod "Renault Megane" ja "Volkswagen Golf". Algatud kriminaalmenetlusega tehti kindlaks, et plahvatus korraldas huligaansel ajendil varem korduvalt varavastaste ja narkokuritegude eest karistatud Andres Sepp, kes olles 15.01.2007 öösel joores, tahtis kontrollida ründegranaadi RG-42 ning sinna juurde kuuluva universaalsütuks UZRG "korrasolekut". Kriminaalasja menetlemisel tehti kindlaks, et nimetatud ründegranaadi ja sütuks sai A. Sepp 2007. aasta jaanuaris Sergei Danilenkolt, kelle kaitsepolitsei töötajad pidasid kinni 28.03.2007. Viimane oli kinnipidamise ajal Harju Maakohu poolt tagaotsitavaks kuulutatud seoses karistuse kandmisest kõrvalehoidmisega. 11.09.2007 karistas Harju Maakohus Andres Seppa lõhkeeadeldise omamise ning plahvatus tekitamise eest reaalse 3 aasta ja 4 kuu pikkuse vangistusega ning Sergei Danilenkot lõhkeeadeldise ebaseadusliku käitlemisega reaalse 1 aasta ja 11 kuu pikkuse vangistusega. Mõlemalt isikult nõuti välja ka plahvatuses tekitatud varaline kahju.

Riiklikul tasemel visiitide ja üleriigilise tähtsusega ürituste turvalisuse tagamine

Kaitsepolitsei ameti terrorismivastases võitluses on suurenenud töömaht riiklikul tasemel visiitide ja üleriigilise tähtsusega ürituste turvalisuse tagamisel, kus kaitsepolitsei ülesandeks on ohuprognooside koostamine ja võimaliku terroriakti või muu hädaolukorra ennetamine. 2007. aasta

aasta jooksul toimus mitmeid riigivisiite ja üleriigilise tähtsusega üritusi, millest kõige olulisemaks ja kaitsepolitseile kõige vastutusrikkamaks tuleb pidada **Jaapani keisri Akihito visiiti**.

Samaväärselt riigivisiitidele tuleb üha enam panustada ka üleriigilise tähtsusega üritustele. 2007. a. suvel toimus X Noorte laulu- ja tantsupidu, mida tuleb pidada peaprooviks 2009. aastal toimuvatele XXV Üldlaulupeole ja XVIII Üldtantsupeole. Äramärkimist väärib ka Eesti jalgalli rahvuskoondise kodukohtumised Tallinna *A Le Coq Arenal*, millele hulgas oli kõige rangemate julgeoleku meetmetega Eesti ja Venemaa rahvuskoondiste kohtumine. Aasta-aastalt on paranenud koostöö riiklike visiitide ja üleriigilise tähtsusega ürituste julgesoleku tagamisega tegelevate ametkondade (julgestuspolitsei, politsei, demineerimiskeskus, kiirabi) vahel. Kõik 2007 aastal toimunud visiitid ja mastaapsed üritused möödusid rahulikult.

Kriisireguleerimine

2007. aastal osales kaitsepolitsei rahvusvahelisel õppusel *"Smart Raven 2007"*, millesse olid kaasatud Eesti, Läti, Leedu, Poola ja USA eriteenistused. Õppuse stsenaariumi kohaselt harjutati ühistegevust strateegilise kauba kahtlusega kaubalennuki sundmaandamisel. Vaatlejana viibis kaitsepolitsei kohal ka õppusel *"Eastern Shield 2007"*, mille peamiseks tegevuspaigaks oli Ukraina, kuid õppusest võtsid aktiivselt osa veel Poola, Gruusia, Ungari ja Rumeenia vastavad jõustruktuurid. Eestis toimunud siseriiklikest õppustest võiks ära mainida renegaatlennuki situatsiooniõppuse RESI-2007.



Jaapani keisripaari esmaviisit Eestis.



VÕITLUS KORRUPTSIOONIGA

Korruptsioonivastane võitlus möödus 2007. aastal sarnaselt varasemate aastatega ning töö maht ei kahanenud. Seda, et korruptsioon Eestis vähenenud pole kinnitab, ka *Transparency Internationali* poolt 2007. aastal avaldatud uurimus, mille kohaselt on korruptsiooni tajumine Eestis hoopis suurenenud.

2007. aastal Kaitsepolitsei ameti poolt menetletud juhtumid on mõneti ühiskonnas toimuvate protsesside peegelpildiks. Veel mõned aastad tagasi andsid menetletud juhtumites tooni infotehnoloogia sektori ametnike õigusrikkumised, mis olid tingitud selle valdkonna tormilisest arengust. Seevastu viimasel ajal on mitmed kriminaalasjad seotud just kinnisvara- ja ehitussektoriga, mis on ilmselt tingitud "kinnisvarabuumist".

Suurem osa Kaitsepolitsei ameti menetletud kriminaalasjadest on endiselt saanud alguse ameti järjepidevast ja aktiivsest tööst korruptsiooniriskide kaardistamisel ning korruptsiooni puudutava teabe hankimisel. Seda, et aktiivse infohanketa pole Eestis veel võimalik korruptsiooniga võidelda, kinnitab ka korruptsiooni vihjetelefoni statistika, kuhu laekub igakuisele üha vähem vihjeid.

Märkimist väärib siinkohal ka Justiitsministeeriumi poolt läbi viidud uuringust selgunud fakt, et **ainult 1%** korruptsiooniga kokkupuutunud teavitast õiguskaitseseaduste teavitast. Nii sugune tendents on väga kahetsusväärne, sest arvestades sama uuringu tulemust, kus 2/3 elanikkonnast peab korruptsiooni Eestis probleemiks, võiks eeldada

elanikkonna suuremat aktiivsust sellistest juhtumitest teavitamisel. Siinkohal tänab Kaitsepolitsei amet ausaid inimesi, kes on seni aidanud ja abistavad ka tulevikus korruptsiooni vastu võidelda.

Kaitsepolitsei amet on oma töös keskendunud suuremate ja keerulisemate korruptsioonijuhtumite uurimisele. Alates 2007. aasta suvest sätestati õigusaktides Kaitsepolitsei ameti ülesandeks nende korruptsioonikuritegude uurimine, kus ametiisikud saavad tehingust ise otsest varalist kasu. Sellised juhtumid on oma olemuselt varjatamad, kuna korruptiivse suhte mõlemad osapooled saavad tehtavast tehingust kasu ning neil puudub motivatsioon oma tegevuse avalikustamiseks. Samuti tehti Kaitsepolitsei ametile ülesandeks uurida

6 suurema eelarvemahu ja elanike arvuga omavalitsuse – Tallinna, Tartu, Pärnu, Narva ja Kohtla-Järve linna ning Jõhvi valla – omavalitsusjuhtide poolt toimepandavaid kuritegusid.

Paljudest 2007. aastal kaitsepolitsei menetluses olnud korruptsioonijuhtumitest ei ole võimalik praegu avalikult rääkida, kuna mõnedes neist pole kohus veel oma hinnangut andnud.

Olulisemaks valdkonnaks korruptsiooni vastu võitlemisel on korruptsiooni tõkestamine õiguskaitseasutustes. Üheks markantsemaks juhtumiks oli 2007. aastal kriminaalpolitsei vanemkomissari juhtum. Nimelt võttis kõnealune vanemkomissar varem kohtulikult karistatud isikult vastu tasuta diiselkütust, mille eest võimaldas arestimajas karistust kandvale altkäemaksu andjale arestimajja viia keelatud esemeid. Samuti aitas kõrge politsei ametnik altkäemaksu andjal arestimajas karistuse kandmise ajal hoopis kodus viibida. Lisaks sellele selgus, et vanemkomissar oli omanud politsei poolt konfiskeeritud sigarette, omas keelatud laskemoona ning andis oma tuttavale politsei andmebaasist informatsiooni teda huvitanud naisterahva kohta. Antud juhtum toob esile kriminaalpolitsei tööd puudutavad riskid, kus kuritegevuse vastase võitluse eeslinil kaotatakse valulävi, mis hoiab tavakodanikke õiguskuulekalt käitumas.

Politseikorruptsioon on ohtlik just seetõttu, et politsei üheks põhiülesandeks on tagada õiguskord ning politseinik jääb kaaskodanike silmis politseinikuks ka teenistusvälisel ajal. Selleks, et hoida ära politsei ametnike võimalikke huvide konflikte, on seadusega piiratud nende tegutsemist ettevõtjana. Samas on politsei ametnikul

kahtlustus viieteistkümnes altkäemaksu andmisele kihutamise, ametialasele võltsimisele kihutamise ja kaasaaitamise, korduva altkäemaksu vahendamise ja altkäemaksu andmise juhtumise seoses fiktiivsete tehnoülevaatuste tegemisega vanemkomissarile kuulavas sõidukite tehnoülevaatuse punktis. Nimelt võimaldas politsei ametnik teatud sõidukitel läbida raha eest tehnoülevaatuse ilma, et sõiduk oleks isegi kohal käinud. Sõidukite tehnoülevaatustega seonduv on Justiitsministeeriumi poolt läbi viidud uurimuse põhjal valdkond, kus tavainimesed korruptsiooniga kõige enam kokku puutuvad. Koos kõrge politsei ametnikuga on kahtlustus esitatud veel 20 füüsilisele ja 2 juriidilisele isikule. Kõnealune juhtum on samas ka üks esimesi, kus altkäemaksu võtmise kahtlustus esitatakse eraõiguslikele ametiisikutele. Vastav seadusemuudatus, millega muudeti karistatavaks ka erasektori ametiisikute pistise- ja altkäemaksukriteed, jõustus 2007. aasta kevadel.

Tinglikult võib õiguskaitseorganite korruptsiooni alla liigitada ka 2007. aasta kevadel kohtulahendi saanud Kohtla-Järvel tegutsenud vandeadvokaadi vanemabi Sergei Belovi juhtum altkäemaksu andmisele kihutamises ja kelmuses. Kohus karistas S. Belovi kokkuleppemenetluse korras 20 000-kroonise rahalise karistusega selle eest, et ta lõi oma kliendile ettekujutuse, et Viru Ringkonnakohtu menetluses oleva kliendi kohtuasja lahendamiseks on vajalik anda kohtunikule altkäemaksu. S. Belov sai kliendilt kuriteo matkimise käigus 20 000 krooni ja omastas selle, sest menetluse käigus selgus, et tal polnud kavatsustki kliendilt saada raha kohtunikule anda. S. Belovi juhtum illustreerib tegelikkust, kus õigusabi osutamise kattevarjus kihutatakse kliente õigusrikkumistele või rikutakse



Riikliku Looduskaitsekeskuse
Põlva-Võru-Valga regiooni direktor
Ants Manglus altkäemaksu võtmast.

et avalike teenistujate alusetu mustamise kattevarjus teenitakse ka ebaseaduslikku tulu.

Õiguskaitsekorruptsiooni ühe osana on Kaitsepolitsei amet käsitletud ka korruptsiooni maksu- ja tollivaldkonnas. 2007. aastal said lahendi Kirdi- ja Kagu-Eesti tolliametnike altkäemaksu juhtumid, kus kohus mõistis patustanud ametnikele valdavalt tingimisi vangistused. 2007. aasta maksu- ja tollikorruptsiooni näitena võib tuua kriminaalasja Maksu- ja Tolliameti ühe kõrgema ametniku ja ühe vanemametniku osas. Ametnikud osutasid ühiselt enda

Olulisemaks valdkonnaks korruptsiooni vastu võitlemisel on korruptsiooni tõkestamine õiguskaitseasutustes

nagu ka tavakodanik lubatud olla firmaomanik, mis teatud juhtudel võib siiski põhjustada konflikti ametniku erahuvi ja avaliku huvi vahel. Politseikorruptsiooni paljastamisel selgus 2007. aastal veel ühe vanemkomissari süsteemne ebaseaduslik tegevus aktiivse firmaomanikuna. Nimelt on vanemkomissarile esitatud

ise seadusi. Paraku ei kahjustata sellega üksnes iseenda ja oma töökoha mainet, vaid sellise kahepalgelise tegevusega luuakse avalikkusele väär arusaam, et kõik ametnikud on ostetavad. Viimane omakorda vähendab alusetult riiklike institutsioonide usaldusväärsust. Sellise tegevuse ebaeetilisust süvendab asjaolu,



järelvalvelsele firmale mitteametlikku raamatupidamisteenust ja said selle eest ka mitteametlikku tasu "ümbrikupalga" näol. Muuhulgas esitasid ametnikud firma nimel ise maksudeklaratsioone ja jätsid neis kajastamata enda poolt saadud "ümbrikupalgalt" tegelikult tasumisele kuuluvad maksud.

Teise korruptsioonivastase võitluse valdkonnana võib tinglikult nimetada valitsusasutustega seotud korruptsiooni. 2007. aastal olid selle valdkonna juhtumid

osalejate ees, vaid andis firma tegevusele ka riigipoolset rahalist toetust.

Juhtumitest, kus kaitsepolitsei sekkumisega hoiti ära riigile kahju tekkimine, võiks nimetada Riikliku Looduskaitsekeskuse Põlva-Võru-Valga regiooni direktor Ants Mangluse kriminaalasja, mille osas jõustus kohtuotsus 2007. aasta alguses. Kohus mõistis Ants Mangluse süüdi 60 000 krooni altkäemaksu võtmises detailplaneeringu kooskõlastamise eest. Samas pidi Ants

korruptsiooniteemalisi koolitusi. Iga inimese põhiõigus on olla võrdselt koheldud, mistõttu kahjustab korruptsioon selgelt kõigi inimeste huve.

Teiseks kahjustab korruptsioon otseselt teisi ausaid ettevõtjaid, kes põhjendamatult jäetakse riigihangetest kõrvale, kuigi nad oleksid suutelised pakkuma paremat kaupa ja teenust. Kui taoline tegevus muutub laialt levinuks ja aktsepteerituks, viib see ebaausa konkurentsi levikuni ja mõjub pärssivalt majandusarengule. Korruptsiooni on peetud küll arengumootoriks, kuid pigem on tegu siliski nähtusega, mis pikas perspektiivis tervet ja avatud suhtumist suretab. Korruptsiooni tõttu ei kasutata eelarvelisi vahendeid säästlikult ja otstarbekalt, mis on ju iga maksumaksja huvides. Korruptsiooni vastu võidelda saab aidata igaüks meist, kätudes õigesti ja õiglaselt.

Korruptsiooni vastu võidelda saab aidata igaüks meist, kätudes õigesti ja õiglaselt.

suuremal või vähemal määral seotud riigihangetega. Valdavalt on ametnike seaduserikkumise motiivideks olnud korruptiivse tulu saamine. Samas on leidnud aset ka juhtumeid, kus ametnikud toimivad soovist teha oma töö lihtsamaks või eelistada pakkujatena oma tuttavaid. 2007. aasta sügisel edastas kaitsepolitsei prokuratuuri kriminaalasja ühe Tööturuameti endise osakonnajuhataja osas. Ametnik oli vastutav Euroopa Sotsiaalfondi poolt kaasfinantseeritavate projektide elluviimise eest. Osalt oma tegevuse lihtsustamiseks, teisalt oma tuttavate eelistamiseks, kooskõlastas ametnik projektide raames läbiviidavate riigihangete pakkumise kutse tingimused oma tuttavaga. Samas lasi ametnik pakkumise kutse dokumendi oma tuttavale ka ise koostada, et tagada lepingu sõlmimine oma tuttavaga. Loomulikult võitiski tuttav riigihanked, mis selliste alusdokumentide põhjal olid läbi viidud. Ametnik oli teadlik, et riigihangete teostamise nõuete rikkumise korral tuleb Tööturuametil saadud toetus Euroopa Sotsiaalfondile tagasi maksta, mistõttu võib tulla Tööturuameti vastu ligi 2,8 miljoni kroonini ulatuv toetuse tagasimakse nõue.

Kolmanda antud valdkonna probleeme kirjeldava juhtumina võib välja tuua Valga maavanema Georg Trašanovi juhtumi. Nimelt võttis ametnik kahtlustuse kohaselt pikema ajaperioodi jooksul riigihangetel osalevalt firmalt vastu altkäemaksu selle eest, et ametiisik seisaks firma huvide eest. Samas ei seisnud ametiisik riigihangetel mitte ainult firma huvide eest, eelistades firmat põhjendamatult teiste hangetes

Manglus 1 000 000 krooni suuruse altkäemaksu eest tagama, et riik ostaks eraiskult ära looduskaitse väärtusega kinnistu ebamõistliku, tegelikult hinnast kordi kõrgema hinnaga. Ants Mangluse ja temaga koos süüdi mõistetud ärimähe salaplaan ei läinud tänu kaitsepolitsei ameti sekkumisele täide.

Kohalike omavalitsuste korruptsiooni valdkonnas toimub aktiivne teabehangene ning loodetavasti saab tehtud tööst rääkida juba järgmises aastaraamatus. Näitena 2007. aastast saab välja tuua Kiviõli linnapea Voldemar Trummi juhtumi, kus ametnik nõudis pistist ühelt sihtasutuse juhilt. Linnapea ei soostunud sihtasutuse ja kohaliku omavalitsuse ühisprojekti kaasfinantseerimise taotlust kooskõlastama enne, kui talle oli tasutud 700 000 krooni. Samas lubas Voldemar Trumm pistise eest igati hea seista, et sama sihtasutus saab kohalikult omavalitsuselt ka edaspidi toetust. Tänu sihtasutuse juhi kodanikujulgusele õnnestus linnapea ebaseaduslik tegevus tõendada ja ta kohtu ette toimetada. 7. jaanuaril 2008 mõistis Viru Maakohus Voldemar Trummi KarS § 293 lg 2 p 2 järgi süüdi ja karistas teda 2 aasta ja 5 kuu pikkuse tingimisi vangistusega 3-aastase katseajaga. Kohtuotsus jõustus 23. jaanuaril 2008.

Kaitsepolitsei ameti tegevus korruptsiooniga võitlemisel ei piirdu aga üksnes kriminaal- ja väärteoasjade menetlemisega. Nii näiteks andis kaitsepolitsei 2007. aastal oma panuse ka uue korruptsioonivastase strateegia väljatöötamisse. Samuti viidi valitsusasutustele soovi korral läbi



Vandeadvokaadi vanemabi Sergei Belov



Rahamaiaid kelme: Kiviõli linnapea Voldemar Trumm



Ajaloovõltsijate rikutud Eestimaa graniitrahn Kirepis.

AEGUMATUD KURITEOD JA INFOSÕDA

Vaenu õhutav “mälestuskivi”

2007. aasta töi teravalt esile, et mitte ainult Tallinnas ja Ida-Virumaal elavad eestlased ja venelased ei mõista erinevalt Eesti ajalugu ja riigis praegu toimuvat – erinevad väärtushinnangud on üldisemad. Nagu juba eespool seoses Tõnismäe hauamonumendiga mainitud, peituvad vastuolude sügavaimad põhjused eelkõige

XX sajandi keskpaiga selgeks rääkimata ajaloolistes sündmustes. Erinevad eesti- ja venekeelsed ajalookäsitlused ning erinevad infoväljad, kust eestlased ja venelased oma igapäevast teavet saavad ainult teravad olukorda. Aga kus on segadus ja vastuolud, sinna ilmuvad kiiresti väheharitud, kuid ambitsioonikad “tõekuulutajad”, kes

janunevad avalikkuse ja meedia tähelepanu. Ja kui tegemist on eestlaste ja venelaste teineteise mittemõistmisega, ilmuvad kindlasti varem või hiljem näitelavale Kremli-meelsed niiditõmbajad ja mahitajad – kas siis paksu rahakoti, propagandaköögi “hõrgutiste” või kaasmaalaste kaitsmise sildi all. Seda näitas ilmekalt mitmeaastane



Tõnismäe sündmuste käik, nii juhtus see 2007. aasta suvel ka pisikeses Tartumaa Vara valla külas Kirepis.

Vene elanikkonnaga Kirepi küla on praeguse administratiivse jaotuse järgi liidetud Metsakivi küllaga ja kannab sellega ühist nime. Ajalooliselt on tegemist XIX sajandi alguses rajatud küllaga, mille asutasid Peipsi-äärsetest vene küladest välja rännanud vanauslised, kes soovisid tegelda põllumajandusega. Praegu asub Kirepis umbes paarkümmend majapidamist, kelledest kõik on vene rahvusest ja valdavalt eakad elanikud

2005. aasta oktoobris kogus Eesti Vabariigis avalikult vaenuilukult suhtuv kohalik elanik Aleksandr Širokov Kirepi vene rahvusest külaelanikelt ja nende sugulastelt 42 allkirja

ning esitas Vara vallavalitsusele palve saada luba Kirepisse mälestuskivi paigaldamiseks. Põhjenduseks oli märgitud: “Mälestuskivi on mõeldud II Maailmasõjas hukkunud külaelanike mälestuseks, kelle nimed kavatseme välja rajada kivi peal”. Vara Vallavolikogu taotles oma 30. mai 2006.a. otsusega nr. 12 vastavalt maareformi seaduse § 28 lg 1 p 4 Metsakivi külas Varas Tartumaa asuva “Mälestuskivi” maaüksuse (pindalaga 252 m²) ja sihtotstarbega sotsiaalmaa munitsipaalomandisse andmist. 22. novembril 2006 saatis Vara vallavanem Andres Kärp vastavasisulise taotluse Tartu Maavalitsusse. Põhjenduseks oli märgitud: “Munitsipaalomandisse taotletav maa on Vara vallale vajalik kohalike elanike kultuuri ja ajaloo mälestuste jäädvustamiseks. Vara Vallavalitsuse poole pöördusid

Metsakivi küla elanikud ja nende sugulased mälestuskivi paigaldamise loa taotlusega. Mälestuskivi on mõeldud II maailmasõjas hukkunud ja teadmata kadunud külaelanike mälestuskohana, kellel ei ole teada matiskohti. Omaksed saaksid käia ja neid mälestada. Mälestuskivil puudub igasugune poliitiline sümbolika. Mälestuskivile raiutakse nende nimed. Kivi suurus tuleks ca meeter x meeter kõrgusega kuni kaks meetrit. Maaüksusel kasvavad mõned üksikud kõrged puud. Külaelanikud soovivad puude vahele paigutada mälestuskivi. See oleks küla keskmis ja tõstaks ka küla ilmet.”

8. jaanuaril 2007 allkirjastas Tartumaa maasekretär maavanema ülesannetes vastava korralduse. 12. juulil 2007 andis Vara vallavanem Andres Kärp oma kirjaliku

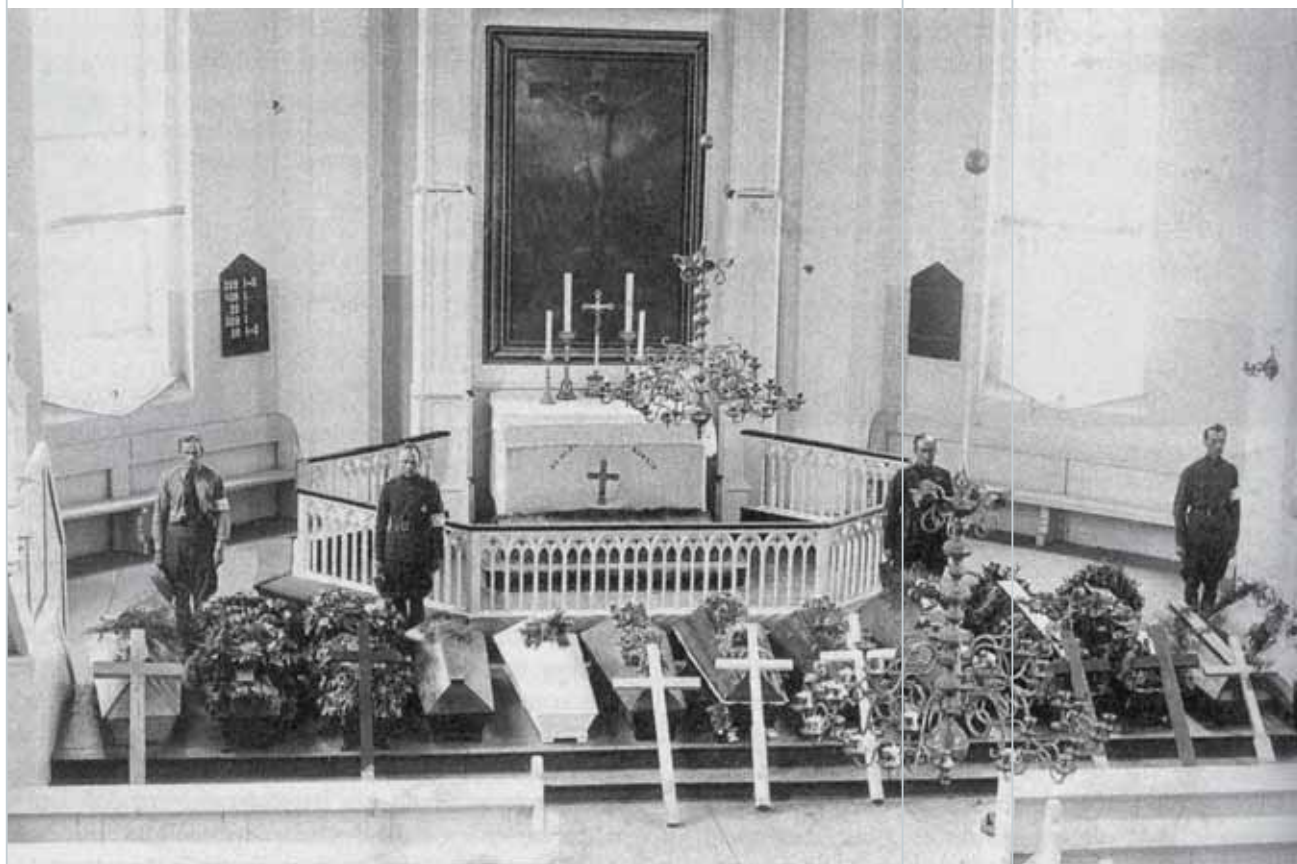
nõusoleku Metsakivi külla väikeehitise (ehk mälestusmärgi) püstitamiseks. Kohe pärast seda algasid Kirepis kiired ehitustööd, et mälestuskivi 2. augustil 2007 Venemaa suursaadiku osalusel pidulikult avada. Ausamba püstitamise eestvedajateks olid Kallaste linna tuntud aktivistid Aleksandr Širokov, tema vend Oleg Širokov ja Leonti Kromonov (Konstitutsioonierakonna liige, endine Kallaste volikogu esimees), kes toetasid aprillisündmuste massirahutustes osalejaid. A. Širokov ise tegi 2007.a. aprillis ümbruskonna vene elanike seas aktiivset Eesti-vastast propagandat ning

püüdis edutult organiseerida bussi, et tuua Tallinnasse märatsejatele abijõude. Huvipakkuv on veel asjaolu, et Venemaa suursaadik Nikolai Uspenski käis juuli keskel kolmel päeval koos L. Kromonovi ja A. Širokoviga Peipsi ääres vaatamas nõukogudeaegseid punamälestusmärke. Kohtuti ka Vara ja Alatskivi valla ning Kallaste linna juhtidega.

13. juulil 2007 viibis N. Uspenski Kirepis ehitustööde paigas. Selleks ajaks oli mälestuskivi tekst algsega võrreldes juba oluliselt muutunud: lause *"Ilmaailmasõjas*

hukkunud külaelanike mälestuseks" oli asendunud lausega *"Aastail 1941–1945 fašistliku terrori läbi hukkunud Kirepi küla elanikele"*. Eravestlustes praalis A. Širokov, et tema isiklikult tahtnuks panna mälestustahvile kirja "Eesti natsionalistide ja ekstremistide poolt mõrvatud Kirepi küla inimeste mälestuseks".

Mälestuspladile olid kantud 14 vene päritolu isiku nimed, kellest mitmed kuulusid kohalike eesti elanike mälestuste kohaselt 1941. aastal aktiivsete okupatsioonivõimu käsilaste ja hävituspataljonlaste hulka,



Nõukogude Liidu hävituspataljonide liikmete poolt tapetud tsiviilelanike – meeste ja naiste – leinatatitus Tartumaal Maarja-Magdaleenas 11. augustil 1941.

kes võisid osaleda kohalike tsiviilelanike tapmises ja küüditamises. Konkreetsemalt meenutati Kalevi talu, mille varemed asusid vaid kahesaja meetri kaugusel plaanitava mälestusmärgi asukohast, toimepandud veretööd, millest võtsid osa kohalikud hävituspataljonlased.

Kaitsepolitsei amet selgitas välja, et kaks mälestuskivile kantud isikut – Aleksandr Kostin ja Lavrenti Kostin – kuulusid hävituspataljoni ridadesse. Aleksandr Kostin oli tunnistajate ütluste kohaselt hävituspataljonlane, kes püüdis Nõukogude

võimu ajal ümbruskonna metsades varjunud mehi ja viis neid Koosa meierei keldrisse, mida kasutati okupatsioonivõimude poolt ajutise kinnipidamiskohana. Ühe eestlasest kinnipeetu konvoeerimise käigus tulistas üks punaarmeeelane A. Kostinit kogemata selga, mille tagajärjel mees suri haavadesse ning maeti Kasepää kalmistule. A. Kostini surmaaajaks oli kavandataval hauakivil 7.07.41, mälestuskivil on 8.07.1941, Saksa armee jõudis Kavastu valda alles 24.07.1941.

Lavrenti Kostini kohta kinnitatakse tema surnuks tunnistamise taotluses 1946. aastast, et ta teenis enne kadunuks jäämist 1941. aastal hävituspataljonis. L. Kostini sünniaeg mälestuskivil on 23.08.1916, perekirjas aga 23.08.1902. Huvipakkuv on fakt, et kuigi Lavrenti Kostin on monumendi püstitamise eestvedaja Aleksandr Širokovi vanaisa, ei teadnud viimane oma vanaisa sünniaastat. Viktor Kuznetsov oli 1941. aastal Kavastu valla täitevkomitee esimehe asetäitja asukohaga Koosal (suurem asula Kirepi küla lähedal), seega kõrgeim nõukogude võimu esindaja selles piirkonnas. Ta tapeti Kallaste linnas augusti alguses 1941, kui ta püüdis Saksa vägede eest põgeneda Venemaale ja on maetud Kallastele.

Lisame siinkohal, et hävituspataljonide tegevuses 1941. aasta suvel Eesti territooriumil on inimsusvastaste ja sõjasüütegude tunnused. Kokku mõrvati 1941. aastal taganevate Punaarmee ja hävituspataljonide poolt Eestis hinnanguliselt 2199 tsiviilisikut (vt. ka Indrek Paavle, Peeter Kaasik. *Destruction Battalions in Estonia in 1941. – Estonia 1940–1945: Reports of the Estonian International Commission of the Investigation of Crimes Against Humanity*. Tallinn 2006. p 469–493).

Arhiividokumentide põhjal tuvastati, et mälestuskivile raiutud 14 vene päritolu isikut 7 isiku andmed olid valed ning mälestuskivi tekst (*"Aastail 1941–1945 fašistliku terrori läbi hukkunud Kirepi küla elanikele"*) ei olnud kooskõlas mälestusmärgi püstitajate poolt ametlikult esitatud eesmärgiga.

Kaks "fašismiohvritena" mälestuskivile jäädvustatud isikut surid loomuliikku surma – Vassili Solovjov 1944. aastal

vanadusse ja Nikolai Širokov 1943. aastal tüüfusesse –, mitte ei tapetud. Kolm mälestuskivil figureerivat isikut – Nikolai Djukov, Pimen Iljin ja Larion Kusnetsov – on juba 1996. aastal kantud hoopis 1941. aasta kommunismiohvrite registrisse (Mart Laar ja Jaan Tross "Punane terror"). Hävituspataljonlane Aleksandr Kostin aga tapeti omade poolt kogemata mitu nädalat enne Saksa armee jõudmist Kavastu valda.

18. detsembril 2007 viis mälestuskivi püstitamise organisator Aleksandr Širokov ise skandaalse kuulsuse omandanud ja ajalugu võitsiva kivi külast minema. Eetilisel jääb arusaamatuks, miks sõjas hukkunud Kirepi küla mälestuskivile ei tahetud kanda samas külas 30. juulil 1941. aastal taganevate punaarmeeelaste poolt julmalt tapetud kolme eestlasest taluelaniku nimed. Rahvuse alusel mälestatavaid eristades tekitasid kivi kavandajad ümbruskonnas ainult põhjendamatu rahvuslikke pingeid. Kivi ning selle loojate äärmine ebakompetentsus kiskusid valusalt lahti vanad haavad. Arusaamad ajaloost on paljudel erinevad, kuid fakte ei saa ümber lükata ega eirata. 24. juulil 2007 alustas Kaitsepolitsei amet Riigiprokuratuuriga kooskõlastatult kodaniku avalduse põhjal ja Karistusseadustiku § 89 alusel kriminaalmenetlust kriminaalasjas nr. 07913000066 (1941. aasta juunis, juulis ja augustis tapeti NSV Liidu okupatsioonivõimu juhtimisel massiliselt Tartumaa Kavastu valla tsiviilelanikke).

Uurimistoimingutega selgitati välja, et Tartumaal Kavastu vallas tapeti 1941. aasta suvel taganevate punaarmeeelaste ja hävituspataljonlaste poolt 24 kohaliku tsiviilelanikku (neist 3 eespool mainitud Kirepi külas – 81-aastane Kaarel Kalev, 65-aastane Liisa Kalev ja 3-aastane Lembit Kalev). Paraku ei õnnestunud menetluse käigus tuvastada inimsusvastaseid kuritegusid toime pannud konkreetseid isikuid, kuna kuritegude toimepanemist on möödunud palju aega ja enamus võimalikest tunnistajatest surnud. 27. novembril 2007 lõpetati prokuratuuri loal kriminaalmenetlus.

Propagandamängud kohtuistungiga

9. augustil 2007 esitas Lääne Ringkonnaprokuratuur kaitsepolitsei poolt läbi viidud eeluurimise andmetele tuginedes 1949. aasta märtsis Hiiuemaal küüditamist juhtinud Arnold Merile süüdistuse genotsiidis (KarS § 90) ja tsiviilelanikovastases ründes (KarS § 97). Kohus A. Meri üle pidi esialgse plaani kohaselt toimuma 2008. aasta jaanuaris Kärklas, kuid süüdistatava kaitsja taktikaks oli Eesti kohtute jurisdiktsiooni kahtluse alla sead vaid taotlusi esitades kohtuistungiga aega edasi lükata.

Nimelt esitas vandeadvokaat Sven Sillar taotluse, et Eestis esmakordselt esitatud genotsiidi süüdistust arutatakse rahvusvahelises kohtus või suisa Venemaa kohtus. Advokaat Sillari väitel pandi 1949. aasta märtsiküüditamise puhul kuritegu toime Venemaal – Siberis, kuhu küüditatud igaveseks asumisele saadeti. Kuna "Genotsiidi vältimise ja karistamise konventsiooni" kohaselt mõistetakse genotsiidis süüdistatavate üle kohut selle riigi kohtu poolt, mille territooriumil kuritegu sooritati, ei oleks kaitsja arvamuse kohaselt Eesti kohtud pädevad arutama küüditamise kriminaalasju.

Eesti kohtud sellise väitega loomulikult nõustuda ei saanud ja lükkasid kõik vastavad kaitsja taotlused tagasi. Nimelt on genotsiid kuritegu, mis juba oma mastaapsuse tõttu eeldab reeglina kaastäideviimist. 1949. aasta küüditamise puhul oli kuriteo täideviijaid või selles osalejaid tuhandeid (hinnanguliselt vähemalt sama palju kui ohvreid), nii Eesti kui ka Venemaa territooriumil. Küüditamine kui genotsiid seisnes sotsiaalse grupi liikmete asetamises elamistingimustesse, mis põhjustasid grupi täieliku või osalise hävimise ohu. Selle kuriteo täideviimine eeldab väga paljude erinevate tegude toimepanemist erinevate isikute poolt erinevates kohtades, sealhulgas ka isikutelt vabaduse võtmist

ja nende transporti piirkonda, kus neile ei võimaldata normaalseid elamistingimusi. Kuna KarS § 11 lg 1 p 1 kohaselt on teo toimepanemise kohaks koht, kus isik tegutses, on küüditamise puhul kuriteo toimepanemise kohaks iga kurjategija tegutsemise koht, olgu see siis Hiiumaal või Siberis.

Siinjuures ei ole vist isegi vajalik meenutada, et teadaolevalt ei ole siiani Venemaal menetletud mitte ühtegi kommunistikuritegude kriminaalasja. Vene riigis aina kasvavat kommunismiaja heroiseerimist arvestades ei paista see ka niipea reaalne olevat. Seda, et Arnold Meri süüdistuse arutelu Venemaa kohtutes ei ole reaalne, pidi ka kaitsja ise tunnistama. Kuid sellest hoolimata avaldas vandeadvokaat S. Sillar usaldamatust Eesti kohtusüsteemi suhtes ning taotles A. Meri asja arutamiseks eraldi rahvusvahelise kriminaalkohtu moodustamist, väites, et selline on temale teadaolevalt rahvusvaheline praktika genotsiidikuritegude lahendamisel.

Selline väide on siiski asjatundmatu, sest rahvusvahelise õiguse praktikas tuleb ad hoc kohtute loomine kõne alla alles sel juhul, kui mingil mõjuval põhjusel ei ole siseriiklikud kohtud võimelised iseseisvalt keerulisi kriminaalasju arutama (näiteks Rwanda ja Jugoslaavia). Kahtlemata ei saa võrrelda Euroopa Liitu kuuluva Eesti Vabariigi olusid ning kohtute võimet, usaldusväärtust ja sõltumatust kriminaalasjade menetlemisel 1990-ndatel aastatel rahvusliku katastroofi läbi elanud endise Jugoslaavia ja Rwandaga. Seda kinnitas ka Riigikohus oma otsuses nr. 3-1-1-95-07, öeldes, et puudub põhjus kaaluda A. Meri kriminaalasja kohtualluvuse muutmist, sest Eestis on olemas kriminaalmenetluse normistik genotsiidi objektiivseks menetlemiseks pädeva kohtu poolt.



Nõukogude Liidu ja Venemaa propaganda ohvreid II: pikett genotsiidis süüdistatava küüditaja toetuseks.

